

Financieel jaarverslag verzekeringsbranche

2011

VERBOND VAN VERZEKERAARS

Voorwoord

Voor u ligt het Financieel jaarverslag met daarin de belangrijkste resultaten van de verzekeringsbranche over 2011. Een verslag met cijfers, maar vooral ook met achtergronden en verklaringen bij die cijfers. Dat laatste is van belang om ontwikkelingen te duiden en in beeld te brengen hoe de branche ervoor staat. Dit jaarverslag is opgesteld door het Centrum voor Verzekeringsstatistiek (CVS).

In 2011 leek de opbloeiende economische groei aanvankelijk door te zetten, maar helaas zwakte deze gaandeweg het jaar af en eindigde 2011 zelfs met een krimp in het vierde kwartaal. Dit kwam voornamelijk door de eurocrisis, die het herstel na de kredietcrisis in de kiem smoorde. Ook voor verzekeraars luidt de eurocrisis moeilijke tijden in, nog versterkt door de problemen die al in de bedrijfstak speelden. Zo hebben levensverzekeraars nog steeds te maken met de woelingen rond beleggingsverzekeringen, dalende rente, uitlopende credit spreads, een gedaald consumentenvertrouwen en hevige concurrentie. Die concurrentie speelt niet alleen binnen de branche, maar komt ook vanuit andere sectoren, als gevolg van de introductie van nieuwe producten zoals banksparen. De branche reageert hierop door middel van kostenbesparingen en door meer klantgericht te werken. Het Verbond van Verzekeraars is daarnaast een programma gestart dat zich richt op de versterking van de bedrijfseconomische toekomst van de sector: VerzekeraarsVersterken. Uit dit jaarverslag blijkt ook hoe belangrijk het is dat de positie van de sector wordt versterkt, in het belang van de verzekeraars zelf, maar ook in het belang van de samenleving.

Dossiers die het vertrouwen van de klant kunnen schaden worden ondertussen proactief aangepakt en de branche stelt de maatschappelijke waarden en verantwoordelijkheid centraal in gedrag en communicatie. Zekerheid en transparantie zijn sleutelwoorden in dit proces. Het streven om duidelijkheid te geven over de financiële stand van zaken in de sector aan consumenten en geïnteresseerden uit bijvoorbeeld kabinet, parlement, overheid, toezichthouders, pers en maatschappelijke organisaties sluit hierbij aan. Dit jaarverslag is daar een illustratie van.

De leden van het Verbond hebben een belangrijke bijdrage geleverd aan het tot stand brengen van dit verslag, in het bijzonder:

- D. van der Eijk (voorzitter commissie CVS, Eureko/Achmea)
- drs. H.M. den Boer (commissie CVS, Nationale-Nederlanden)
- mr. F.J.M. Romijn (commissie CVS, Amersfoortse)
- drs. E.A.A. Roozen RA (commissie CVS, Delta Lloyd)
- ing. W.H. Steenpoorte EMIM (commissie CVS, REAAL)
- R. van het Hof (portefeuillehouder statistiek Verbondsbestuur, Allianz)
- F.M. Dijkstra (AEGON)
- drs. J.H. Gualthérie van Weezel RA (Delta Lloyd)
- G.K. Nolles (Generali)
- drs. E.Th.P.M. Mullenders MFE (Achmea)

Ik hoop dat deze uitgave u in uw werk als verzekeraar of anderszins van dienst is,

drs. H.J. Herbert
directeur

Inhoud

Voorwoord	1
Samenvatting	3
Summary	4
Zusammenfassung	5
Résumé	6
1 Inleiding	8
1.1 Verantwoording	8
1.2 Representativiteit	8
1.3 Leeswijzer	8
2 Economische ontwikkelingen	9
2.1 De wereldeconomie	9
2.2 De Nederlandse economie	9
2.3 Beleggingen	11
2.4 De verzekeringsmarkt in 2011	12
3 Levensverzekeringen	16
3.1 Algemeen	16
3.2 Individueel	16
3.3 Productie individueel	17
3.4 Collectief	18
4 Schadeverzekeringen	20
4.1 Algemeen	20
4.2 Herverzekering	21
4.3 Motor	21
4.4 Brand	23
4.5 Transport	25
4.6 Aansprakelijkheid	26
4.7 Rechtsbijstand	27
4.8 Reis	27
5 Zorgverzekeringen	28
5.1 Algemeen	28
5.2 Ziektekosten	28
5.3 Inkomen	29
Verklaring begrippen	31

Samenvatting

Het economische herstel dat in 2010 leek in te zetten, is in 2011 al weer voorbij. De groei vertraagt en in de laatste helft van het jaar is in Nederland zelfs formeel sprake van een recessie. De oorzaak hiervan ligt grotendeels in de euro-crisis, waardoor de onzekerheid op de financiële markten toeneemt. De dalende rente, uitlopende credit spreads en een gedaald consumentenvertrouwen zorgen voor een dalende consumptie en een teruglopende groei van de export en de overheidsbestedingen. De solvabiliteit van verzekeraars blijft ondanks deze ontwikkelingen voldoende hoog, maar laat wel een dalende trend zien die zich ook in 2011 voortzet.

Levensverzekeringen

Ondanks het sombere economische beeld blijft het premievolume van levensverzekeraars in 2011 gelijk aan dat van 2010. Dit komt onder andere doordat verzekeraars collectieve contracten van elkaar of van pensioenfondsen overnemen, waarbij de overgedragen voorzieningen als koopsompremie worden geboekt. De echte ontwikkeling is veel minder gunstig, wat direct te zien is aan het behaalde resultaat. Na het historische verlies van 2008 veerde het resultaat in 2009 weer op, maar in 2010 werd weer een negatief resultaat geboekt en in 2011 daalt het resultaat nog verder onder de nullijn. De oorzaken hiervan zijn een teruglopende markt vanwege de nasleep van de ophef over beleggingsverzekeringen, de aanhoudend lage rente, toenemende concurrentie van onder andere banksparen, verscherpte kapitaal/toezichteisen en het slechte beurs sentiment.

Schadeverzekeringen

Schadeverzekeringen hebben weinig last van de macro-economische ontwikkelingen. Niettemin zorgen de verzadigde markten en de felle onderlinge concurrentie ervoor dat het premievolume nauwelijks groeit. De stijging van 1% is dan ook lager dan de inflatie. Het jaar 2011 is een jaar met weinig grote schaden, waardoor de schaderatio niet is gestegen. Door de gunstiger herverzekeringmarge komt het resultaat iets hoger uit.

Zorgverzekeringen

Het premievolume van ziektekostenverzekeraars blijft stijgen vanwege de toenemende kosten van zorg. De schade stijgt dan ook navenant, waardoor het resultaat gelijk blijft aan dat van 2010. Na de introductie van het nieuwe zorgstelsel in 2006 behaalden ziektekostenverzekeraars in 2009 voor het eerst een positief resultaat. Dit resultaat is zeer gering, sindsdien stabiel en ligt ook in 2011 weer tussen de 1% en 2%.

Bij inkomensverzekeringen blijft het premievolume stabiel. De tendens dat het resultaat daalt, zet zich in 2011 voort. Dankzij de rente-inkomsten komt het uiteindelijk net boven de nullijn uit. De oorzaak van het dalende resultaat is hevige concurrentie, waardoor de premies onder druk staan, gecombineerd met een stijgende schadelast.

Resultaat verzekeringsbranche 2011

	Premievolume ¹		Netto combined ratio	Resultaat ²				
	2011	% groei		2007	2008	2009	2010	2011
	€ mrd	t.o.v. 2010	2011	% verdiende premie				
Totaal Leven	21,5	0	n.v.t.	16	-23	8	-5	-11
Totaal Schade	13,3	1	95	10	4	5	5	7
- Motor	4,7	1	99	11	2	3	1	5
- Brand	3,7	0	95	3	2	5	3	6
- Transport	0,9	10	114	12	6	4	1	-10
- Overige	4,0	1	85	14	6	8	13	14
Totaal Zorg	45,6	6	98	3	2	3	2	2
Totaal	80,5	3	n.v.t.	9	-6	3	1	-1

¹ Premievolume (bruto verdiende premie) van de directe binnenlandse tekening, de indirecte binnenlandse tekening en de directe buitenlandse tekening. Het premievolume van Ziektekosten is inclusief de bijdrage uit de centrale kassen.

² Technisch resultaat, uitgedrukt in een percentage van de bruto verdiende premie, na rente en na herverzekering, maar voor afdracht van vennootschapsbelasting.

Summary

The economic recovery that appeared to be commencing in 2010 is already over. Growth is slowing, and in the second half of the year, the Netherlands was formally in recession. The primary cause is the euro crisis, which has led to growing uncertainty on the financial markets. Falling interest rates, widening credit spreads and a decrease in consumer confidence have resulted in decreasing consumption and a declining growth in exports and government expenditure. Despite these developments, insurers' solvency remains sufficiently high, but is in a downtrend that has continued in 2011.

Life insurance

Despite the gloomy economic picture, premium volumes for life insurers in 2011 remained at 2010 levels. This is partly due to insurers who take over collective contracts from each other or from pension funds, where the provisions transferred are booked as single premiums. The real development is far less positive, though, which can clearly be seen from the result achieved. After the historic loss of 2008, the result picked up again in 2009, but in 2010 the result was again negative, and in 2011 it fell even further below the zero line. This was caused by a declining market in the wake of the fuss about investment-linked insurance, continuing low interest rates, increasing competition from bank saving schemes, stricter capital/supervision requirements and the poor stock exchange sentiment.

Non-life insurance

Macro-economic developments have had little effect on non-life insurance. Nevertheless, the saturated market and fierce mutual competition resulted in negligible growth in the premium volume. At 1%, the increase is therefore below inflation. As 2011 was a year with few large claims, the claims ratio did not increase. The result was slightly higher due to the more favourable reinsurance margin.

Accident & Health insurance

The premium volume for healthcare insurers continued to increase due to the rising cost of healthcare. Claims therefore rose accordingly, so the result remained at 2010 levels. After the introduction of the new healthcare system in 2006, accident and healthcare insurers enjoyed a positive result for the first time in 2009. That result was very limited, but has since stabilised to between 1% and 2% in 2011.

Premium volumes for casualty and disability insurances remained stable. The downward trend in result continued in 2011. Thanks to interest rate income, it ultimately rose just above the zero line. Declining result was caused by stiff competition exerting pressure on premiums combined with an increasing claims burden.

Results in the insurance industry in 2011

	Premiums ¹		Net combined ratio	Results ²				
	2011	% growth compared to 2010		2007	2008	2009	2010	2011
	€bn		2011	% earned premiums				
Total Life	21.5	0	n/a	16	-23	8	-5	-11
Total Non-life	13.3	1	95	10	4	5	5	7
- Motor vehicles	4.7	1	99	11	2	3	1	5
- Property	3,7	0	95	3	2	5	3	6
- Marine, Transport & Aviation	0.9	10	114	12	6	4	1	-10
- Other	4.0	1	85	14	6	8	13	14
Total Casualty & Disability	45.6	6	98	3	2	3	2	2
Total	80.5	3	n/a	9	-6	3	1	-1

¹ The premium volume (gross earned premium) of the direct domestic turnover, indirect domestic turnover and direct foreign turnover. The premium volume for medical expenses includes the contribution from the central funds.

² Result after interest, expressed as a percentage of the gross earned premium, after interest and after reinsurance, but before the deduction of corporation tax.

Zusammenfassung

Die Erholung der Konjunktur, die sich im Jahr 2010 abzuzeichnen schien, ist im Jahr 2011 bereits wieder vorüber. Das Wachstum verlangsamte sich und im letzten Halbjahr von 2011 war in den Niederlanden sogar formell von einer Rezession die Rede, deren Ursache zum Großteil in der Eurokrise zu suchen ist, in Folge derer sich die Unsicherheit auf den Finanzmärkten erhöht. Die sinkenden Zinsen, der Anstieg der Credit-Spreads und der Rückgang des Verbrauchervertrauens sorgen für eine Abnahme des Konsums sowie für ein rückläufiges Wachstum des Exports und der öffentlichen Ausgaben. Die Solvabilität von Versicherern bleibt trotz dieser Entwicklungen hoch genug, weist jedoch eine abfallende Tendenz auf, die sich auch im Jahr 2011 fortsetzt.

Lebensversicherungen

Trotz der trüben Wirtschaftslage hat sich das Beitragsvolumen von Lebensversicherer im Jahr 2011 im Vergleich zu 2010 nicht geändert. Dies ist unter anderem Übernahmen von Gruppenverträgen zwischen Versicherungsgesellschaften oder von Rentenkassen zuzuschreiben, bei denen große Kapitalsummen verbucht wurden. Die reelle Entwicklung ist jedoch viel weniger günstig, was sich auch sofort im erzielten Ergebnis niederschlägt. Nach dem historischen Verlust

von 2008 verbesserte sich das Ergebnis im Jahr 2009 wieder. Im Jahr 2010 wurde jedoch wieder ein negatives Ergebnis verzeichnet und 2011 sank das Ergebnis noch weiter unter die Nulllinie. Dies wird durch einen rückläufigen Markt wegen der Folgen des Aufhebens um Anlageversicherungen, die dauerhaft niedrigen Zinsen, die zunehmende Konkurrenz von unter anderem Banksparen, verschärfte Kapital- und Aufsichtsanforderungen und die schlechte Börsensituation verursacht.

Schadensversicherungen

Die Schadensversicherungen werden von den makroökonomischen Entwicklungen kaum beeinträchtigt. Trotzdem sorgen die gesättigten Märkte und die starke gegenseitige Konkurrenz dafür, dass das Beitragsvolumen kaum zunimmt. Der Anstieg von 1 Prozent ist somit auch niedriger als die Inflation. Das Jahr 2011 ist ein Jahr mit wenigen großen Schadensereignissen, wodurch die Schadensrate nicht gestiegen ist. Durch die günstigere Neuversicherungsmarge ist das Ergebnis nunmehr etwas höher.

Krankenversicherungen

Das Beitragsvolumen der Krankenversicherer steigt angesichts der zunehmenden Kosten im Gesundheitswesen weiterhin. Der Schaden

Ergebnis der Versicherungsbranche 2011

	Beitragsvolumen ¹		Netto-Schaden Kosten-Quote	Ergebnis ²				
	2011	% Wachstum gegenüber 2010		2007	2008	2009	2010	2011
	€ Mrd.		2011	% verdienter Beitrag				
Lebensversicherungen gesamt	21,5	0	n.zutr.	16	-23	8	-5	-11
Schadensversiche- rungen gesamt	13,3	1	95	10	4	5	5	7
- Motor	4,7	1	99	11	2	3	1	5
- Brand	3,7	0	95	3	2	5	3	6
- Transport	0,9	10	114	12	6	4	1	-10
- Sonstige	4,0	1	85	14	6	8	13	14
Krankenversiche- rungen gesamt	45,6	6	98	3	2	3	2	2
Gesamt	80,5	3	n.zutr.	9	-6	3	1	-1

¹ Beitragsvolumen (brutto verdienten Beitrag) der direkten inländischen Verträge, der indirekten inländischen Verträge und der direkten ausländischen Verträge. Das Beitragsvolumen für Krankheitskosten versteht sich einschließlich des Beitrags aus den zentralen Kassen.

² Technisches Ergebnis, dargestellt als Prozentwert des brutto verdienten Beitrags, nach Rente und Rückversicherung, aber vor Abzug der Körperschaftsteuer.

nimmt dem entsprechend zu, wodurch das Ergebnis dem des Jahres 2010 entspricht. Nach der Einführung des neuen Krankenversicherungssystems im Jahr 2006 erzielten die Krankenversicherer 2009 zum ersten Mal ein positives Ergebnis. Dieses Ergebnis ist sehr gering, jedoch stabil und liegt auch im Jahr 2011 wieder zwischen 1 und 2 Prozent.

Bei den Einkommensversicherungen bleibt das Beitragsvolumen stabil. Die Tendenz eines sinkenden Ergebnisses setzt sich im Jahr 2011 fort. Dank der Zinseinkünfte landet es schließlich knapp über der Nulllinie. Die Ursache des sinkenden Ergebnisses sind die starke Konkurrenz, wodurch die Beiträge unter Druck stehen, sowie ein Anstieg der Schadenslast.

Résumé

Les signes d'une reprise économique qui s'esquissaient en 2010 s'estompent à nouveau en 2011. La croissance ralentit et on peut même officiellement parler de récession au Pays-Bas au cours du second semestre. Cette évolution est due en grande partie à la crise de l'euro qui accroît l'insécurité sur les marchés financiers. Un taux d'intérêt en baisse, l'accroissement des spreads de crédit et la confiance vacillante des consommateurs entraînent une baisse de la consommation et un recul de la croissance pour les exportations et les dépenses publiques. La solvabilité des assureurs reste suffisamment élevée en dépit de la situation, mais affiche une tendance à la baisse qui se poursuit également en 2011.

Assurances vie

En dépit du contexte économique sombre, le volume des primes des assurances vie en 2011 reste identique à celui de 2010. Ceci provient notamment des rachats de contrats collectifs entre assureurs ou de fonds de pension, qui con-

tenaient d'importants paiements. L'évolution réelle est moins favorable, comme le montre clairement le résultat atteint. Après une perte historique en 2008, le résultat affiche une sensible amélioration en 2009 mais un résultat négatif a été enregistré en 2010 et en 2011, le résultat a chuté sous zéro. Les causes : un marché en régression suite aux discussions concernant les assurances d'investissement, un taux d'intérêt durablement faible, une concurrence en hausse notamment de l'épargne bancaire, des exigences accrues en matière de capital / surveillance et un climat boursier morose.

Assurances dommages

Les assurances dommages ne sont pas tellement influencées par les développements macro-économiques. Néanmoins, les marchés saturés et la forte concurrence mutuelle entraînent une stagnation de la croissance. La hausse de 1 % est également plus faible que l'inflation. L'année 2011 est une année avec peu de dommages considéra-

Résultat branche des assurances 2011

	Volume des primes ¹		Ratio net combiné	Résultat ²				
	2011	% croissance par rapport à 2010		2007	2008	2009	2010	2011
	€ Mrd		2011	% prime acquise				
Total Vie	21,5	0	n/a	16	-23	8	-5	-11
Total Dommages	13,3	1	95	10	4	5	5	7
- Véhicules automobiles	4,7	1	99	11	2	3	1	5
- Incendie	3,7	0	95	3	2	5	3	6
- Transport	0,9	10	114	12	6	4	1	-10
- Autres	4,0	1	85	14	6	8	13	14
Total Maladie	45,6	6	98	3	2	3	2	2
Total	80,5	3	n/a	9	-6	3	1	-1

¹ Volume des primes (la prime acquise brute) des souscriptions nationales directes, des souscriptions nationales indirectes et des souscriptions étrangères directes. Le volume des primes des coûts Maladie inclut la part des caisses centrales.

² Résultat technique, exprimé en pourcentage de la prime acquise brute, après intérêt et après réassurance, mais avant paiement de l'impôt sur les sociétés.

bles, le rapport sinistres/primes n'a donc pas augmenté. Grâce à une marge de réassurance plus favorable, le résultat est légèrement plus élevé.

Assurances maladie

Le volume des primes des assureurs maladie continue à augmenter en raison des frais croissants dans les soins. Les dommages augmentent en conséquence et le résultat reste identique à celui de 2010. Après l'introduction du nouveau régime de soins en 2006, les assureurs maladie ont

obtenu pour la première fois en 2009 un résultat positif. Ce résultat est très faible, et stable depuis et se situe en 2011 à nouveau entre 1 % et 2 %.

Le volume des primes reste stable pour les assurances contre les pertes de revenus. La tendance de la baisse du résultat se poursuit en 2011. Grâce aux revenus soumis aux intérêts, le résultat se stabilise juste au-dessus de zéro. La baisse du résultat provient de la rude concurrence, ce qui, avec une charge croissante sur les dommages, exerce une pression sur les primes.

1 Inleiding

1.1 Verantwoording

Dit jaarverslag bevat een terugblik op de financiële ontwikkelingen in de Nederlandse verzekeringsbranche over het jaar 2011. Het verslag is opgesteld door het Centrum voor Verzekeringstatistiek (CVS), het statistisch onderzoeksbureau van het Verbond van Verzekeraars.

De hier gepresenteerde resultaten zijn de zogenaamde technische resultaten inclusief herverzekering, maar vóór afdracht van vennootschapsbelasting. De berekeningen zijn gebaseerd op een panel van verzekeraars, maar alle uitkomsten zijn opgehoogd naar de omvang van de gehele Nederlandse verzekeringsbranche. Vanwege de omvang van het panel is de ophoging voldoende betrouwbaar om uitspraken over de gehele markt te kunnen doen.

De genoemde bedragen en aantallen in dit jaarverslag over voorgaande jaren kunnen op bepaalde punten afwijken van de bedragen en aantallen zoals vermeld in eerdere jaarverslagen. De belangrijkste redenen hiervoor zijn bijstellingen op oude jaren, veranderingen in panelsamenstelling, gewijzigde verslagleggingsregels of aansluiting bij DNB-cijfers. De in de kaders gepresenteerde resultaten zijn afkomstig van het CVS, tenzij anders vermeld.

1.2 Representativiteit

De financiële gegevens over levensverzekeraars zijn gebaseerd op 97% van de Nederlandse verzekeringsmarkt, gemeten naar premievolume. De resultaten zijn afkomstig van de statistiek Financiële Jaarcijfers Leven, waarvoor het CVS jaarlijks levensverzekeraars die in Nederland werkzaam zijn, enquêteert. De statistiek vraagt onder andere de verlies- en winstrekening, de technische en niet-technische rekening en de balans uit.

De financiële gegevens van schadeverzekeraars zijn gebaseerd op 82% van de Nederlandse verzekeringsmarkt, gemeten naar premievolume. De resultaten zijn afkomstig van de statistiek Financiële Jaarcijfers Schade & Zorg, waarvoor het CVS jaarlijks schadeverzekeraars die in Nederland werkzaam zijn, enquêteert. De in het hoofdstuk schadeverzekeringen gepresenteerde resultaten hebben betrekking op alle schadeverzekeringen exclusief Zorg, namelijk verzekeringen voor motorrijtuigen, brand, transport, aansprakelijkheid, rechtsbijstand en reis.

De sector Zorg bestaat uit de branches ziektekosten- en inkomensverzekeringen. Deze branches zijn weer opgebouwd uit productgroepen. De financiële gegevens van ziektekostenverzekeraars zijn gebaseerd op cijfers van DNB over de gehele markt van Nederlandse ziektekostenverzekeraars, de cijfers van Inkomen komen uit de statistiek Financiële Jaarcijfers Schade & Zorg en zijn gebaseerd op 85% van de markt gemeten naar premievolume.

1.3 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 gaat kort in op algemene economische ontwikkelingen die deels van invloed zijn op de resultaten van de verzekeringsbranche. In hoofdstuk 3 wordt verslag gedaan van de financiële ontwikkelingen op de markt voor levensverzekeringen, met aandacht voor de ontwikkeling van het premievolume, de nieuwe productie en het resultaat. Daarna wordt in hoofdstuk 4 het resultaat van de diverse schadeverzekeringen toegelicht, waarbij we ook stilstaan bij de impact van herverzekering. Hoofdstuk 5 bevat een toelichting op de markt van zorgverzekeringen. Het verslag sluit af met een verklarende lijst van begrippen.

2 Economische ontwikkelingen³

2.1 De wereldeconomie

In 2011 vertraagde de economische ontwikkeling. Dit was grotendeels een gevolg van de euro-crisis, die, in tegenstelling tot de eerdere kredietcrisis, vooral in Europa speelde en slechts indirect effect had op niet-Europese landen. Niettemin hadden ook de Verenigde Staten en Azië te maken met een terugval in economische groei, als gevolg van onder andere de nasleep van de kredietcrisis, de onzekerheid op de financiële markten en de gevolgen van de aardbeving en de daaropvolgende tsunami en ramp met kerncentrale in Japan. Hierdoor is de wereldwijde economische groei gedaald, na een eenmalige opleving in 2010, en uitgekomen op 3,5% in 2011, tegen 5% in 2010 en -0,8% in 2009.

Voor het eurogebied was 2011 een jaar waarin het in toenemende mate slechter ging. De economische groei over het gehele jaar was met 1,5% zowel lager dan de groei van het jaar ervoor (1,8%) als lager dan de groei van de wereldeconomie (3,5%). Binnen het eurogebied waren de verschillen groot. Zo liep de economische ontwikkeling uiteen van een daling van bijna 7% voor Griekenland tot een groei van 3% voor Duitsland. De onzekerheid op de financiële markten, het afboeken van staatsleningen die niet meer terug kunnen worden betaald en het verstrekken van nieuwe leningen waarvan bij voorbaat al onzeker is of ze kunnen worden terugbetaald, zorgen voor een situatie waarin de groei van alle categorieën van de binnenlandse productie terugloopt. Hierdoor is de groei minder dan in overige delen van de wereld. Daarnaast zien we, mede als gevolg van het teruglopende consumentenvertrouwen, een ongunstige ontwikkeling van de consumptieve bestedingen, waardoor het herstel in het eurogebied langer op zich zal laten wachten en trager zal zijn dan in de Verenigde Staten.

De economische groei van de Verenigde Staten kwam in 2011 uit op 1,7%. Dit is lager dan de groei van 3% in 2010. Een positieve ontwikkeling hierbij is de stijging van de groei van de particuliere consumptie van 2,0% in 2010 naar 2,2% in 2011. Consumptie is een belangrijke drijfveer voor economische groei en een stijging daarvan legt een goede basis voor een hogere groei in de toekomst. Tezamen met de positieve ontwikkeling in zowel het producenten- als het

consumentenvertrouwen kunnen we dan ook spreken van relatief gunstige vooruitzichten voor de Verenigde Staten. De terugval van de groei van het bruto nationaal product van de Verenigde Staten in 2011 werd vooral veroorzaakt door de overige onderdelen van het bruto nationaal product: overheidsbestedingen, investeringen en export.

Azië behaalde, exclusief Japan, in 2011 een economische groei van 7,3%. Japan had te maken met de effecten van de aardbeving en de daaropvolgende rampen en kwam daarom uit op een economische groei van -0,9%. Net als in de voorgaande jaren zit China boven de gemiddelde groei in Azië, met een economische groei van 9,2%, al is deze groei lager dan de groei van 10,4% in 2010. India laat hetzelfde beeld zien als China, zij het met iets lagere groeicijfers; 7,8% in 2011 tegen 10,1% in 2010. De economische groei in Azië remt al met al duidelijk af.

2.2 De Nederlandse economie

Het herstel dat in 2010 zichtbaar was, bleek van korte duur. In 2011 was aanvankelijk nog sprake van een lichte groei, maar deze zwakte af en sloeg in de laatste twee kwartalen zelfs om in een krimp. Dit betekent dat Nederland aan het eind van 2011 formeel in een recessie terecht kwam. In totaal kwam de economische groei over 2011 uit op 1,2% tegen 1,7% in 2010. De verwachting van het Centraal Planbureau (CPB) is dat de groei verder blijft afzakken tot een krimp in 2012, omdat Nederland zwaarder door de crises van de afgelopen jaren is getroffen dan veel andere Europese landen. De crises van de afgelopen jaren hebben geleid tot lagere huizenprijzen en daarmee tot vermogensverlies voor particuliere huishoudens. De consumptieve bestedingen ontwikkelen zich daardoor zeer slecht, wat een rem op de economische groei zet en de uitgangspositie voor de toekomst verder verzwakt. In 2011 was zelfs sprake van een krimp van de binnenlandse consumptie. Ook de uitvoer en de overheidsbestedingen laten een teruglopende groei zien. Gezien het hoge begrotingstekort zullen de overheidsbestedingen de komende jaren blijven teruglopen.

De uitvoer is doorgaans een belangrijke factor in de economische groei van Nederland, maar ook hiervan is de komende jaren weinig heil te ver-

³ De tekst in dit hoofdstuk is gebaseerd op het Centraal Economisch Plan 2012 van het CPB, de kwartaalberichten van DNB, artikelen uit ESB en publicaties van de OECD en de Wereldbank.

Beleggen in het buitenland

Verzekeraars beleggen een beperkt deel van hun vermogen in aandelen en obligaties van andere landen. De waarde hiervan neemt af als de kans dat de overheid of het bedrijf niet terugbetaalt, toeneemt. In het geval van een staatsobligatie zal de overheid van het land dat de obligatie uitzet dan een hogere rente moeten betalen.

De kans dat een obligatie niet wordt terugbetaald, wordt weerspiegeld in de rating van de obligatie. De rating van Griekse obligaties daalde in april 2010 zeer sterk, omdat duidelijk werd hoe groot de problemen van dat land waren. Hierdoor daalden de obligatiekoersen en steeg de rente, waardoor de problemen van Griekenland verder toenamen. Door de daling van de waarde van de Griekse obligaties ging ook het belegde vermogen van organisaties en landen die deze obligaties in bezit hadden, omlaag.

De verdieping van de schulden crisis bracht ook andere landen in de problemen. Zo werden in maart en juli 2011 de ratings voor Portugal sterk verlaagd en volgde even later een verlaging voor Italië. Ook de ratings van Spanje, België, Frankrijk en Ierland staan onder druk en hebben te maken met verlagingen of de dreiging daarvan.

Verzekeraars reageren op deze ontwikkelingen door te kiezen voor zekerheid. Uit cijfers van DNB komt bijvoorbeeld duidelijk naar voren dat de marktwaarde van de uitzettingen van Nederlandse verzekeraars op verschillende risicovolle eurolanden relatief laag zijn. Bovendien zijn deze verder verlaagd in het vierde kwartaal van 2011 en hebben verzekeraars zich in toenemende mate teruggetrokken in Duitse en Nederlandse staatsleningen.

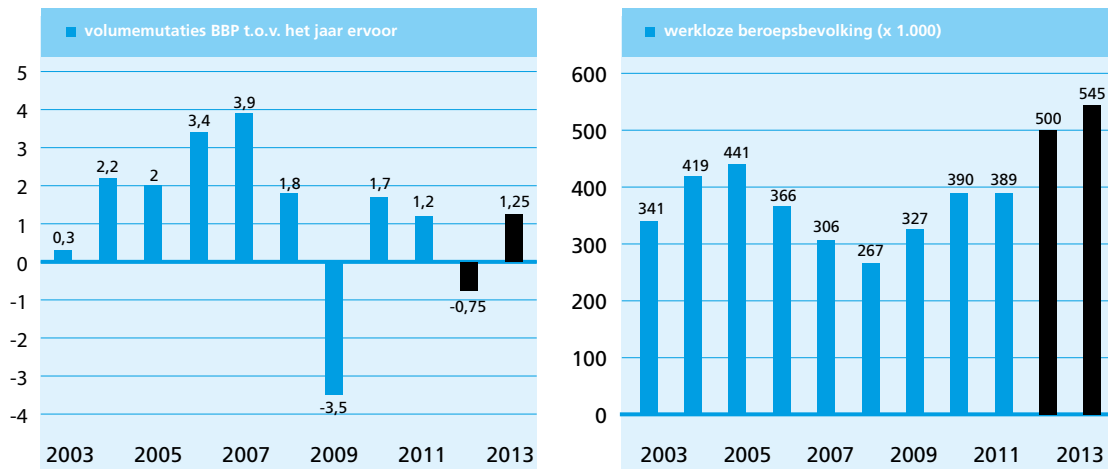
Uitzettingen van Nederlandse verzekeraars op verschillende landen, marktwaarde, in miljarden euro's (bron: DNB)

	Derde kwartaal 2011	Vierde kwartaal 2011
Griekenland	0,04	0,03
Ierland	0,96	0,72
Italië	5,03	4,26
Portugal	0,26	0,25
Spanje	3,24	2,92
België	4,64	3,97
Duitsland	36,59	40,40
Frankrijk	30,15	24,09
Nederland	161,11	167,48
Oostenrijk	9,59	9,12
Verenigd Koninkrijk	8,18	8,59
Verenigde Staten	7,99	8,60
Totaal eurogebied (excl. Nederland)	93,24	89,5

wachten. In 2011 daalde de groei van de relevante wereldhandel en voor 2012 verwacht het CPB zelfs een krimp. Duitsland doet het op het gebied van economische groei weliswaar beter dan gemiddeld in Europa, maar ook hier is de groei te laag om de ontwikkelingen in andere landen te kunnen compenseren. In de overige Europese landen zijn de gevolgen van de euro-crisis eveneens duidelijk te voelen, waardoor het niet waarschijnlijk is dat de export naar deze

landen zal groeien. De toename van de groei van de bedrijfsinvesteringen is een lichtpuntje in de economische ontwikkeling. Dit zorgt voor enige compensatie in de groei van het binnenlands product en zou een fundering kunnen leggen voor economische groei in de toekomst, omdat hiermee de productiecapaciteit en de concurrentiepositie worden versterkt, maar het CPB verwacht voor 2012 alweer een krimp van de investeringen.

Figuur 1 Mutaties BBP (%) en de gemiddelde werkloze beroepsbevolking in Nederland (bron: CBS). Voor 2012 en 2013 betreft het prognoses op basis van cijfers van het CPB

De ontwikkeling van de werkloosheid in 2011 weerspiegelt de zwakke economische ontwikkeling niet, mede doordat een deel van de terugval van de vraag naar arbeid werd opgevangen doordat werknemers in 2011 minder uren gingen werken. Vergeleken met 2010 bleef de werkloosheid dan ook min of meer gelijk, zowel in absolute aantallen als uitgedrukt in een percentage van de beroepsbevolking. Wel zijn de vooruitzichten om een baan te vinden verslechterd, waardoor het CPB voor de komende jaren een sterke stijging van de werkloosheid voorziet. De inflatie is met een heel procentpunt toegenomen, van 1,3% in 2010 naar 2,3% in 2011.

2.3 Beleggingen

Na de scherpe koersdalingen in 2008 en het herstel van de aandelenmarkt in 2009 en 2010, liepen de beurskoersen in 2011 weer terug. Aan het eind van het jaar stond de AEX zo'n 12% lager

dan aan het begin van het jaar. Ook dit werd vooral veroorzaakt door de financiële onzekerheid als gevolg van de eurocrisis.

Voor verzekeraars zijn de beurskoersen niet de meest relevante indicatoren voor het meten van de beleggingsprestaties. Ze beleggen weliswaar in aandelen om daarmee het rendement op het kapitaal te verhogen, maar het aandeel van hun activa dat is belegd in aandelen is relatief klein, om het risico op al te grote verliezen te beperken. Het grootste deel van beleggingen van verzekeraars bestaat dan ook uit vastrentende waarden, zoals staats- en bedrijfsobligaties, vorderingen uit (hypothecaire) leningen en vastgoed. Verder is een deel van het risico van waardedalingen en het renterisico afgedekt door middel van hedging. Gezien de onrust op de financiële markten hebben verzekeraars in 2011 nog meer voor zekerheid gekozen, waardoor het aandeel over-

Figuur 2 Koers van de AEX in 2011

heidsobligaties eind 2011 is opgelopen tot 57% van alle beleggingen bij verzekeraars. Het aandeel van risicolanden is hierin verder teruggebracht. Zo steeg het aandeel Nederlandse staatsobligaties bijvoorbeeld met acht procentpunt naar 37% van alle obligatiebeleggingen. Dit ging vooral ten koste van Franse staatsobligaties, vanwege de dreigende verlaging van de credit rating. Staatsobligaties van landen met hoge risico's, zoals Griekenland, zijn eerder al grotendeels van de hand gedaan. Nederlandse verzekeraars beleggen overigens traditioneel relatief veel in Nederland, maar door aangescherpt toezichtbeleid (Solvency II) krijgen ze in de toekomst mogelijk steeds minder ruimte om in de Nederlandse economie te investeren.

Het rendement van deze vastrentende waarden hangt onder andere af van de kapitaalmarktrente en de opslagen voor het kredietrisico (credit spreads). Zo keerde de Griekse overheid relatief veel rente uit over de uitgegeven staatsobligaties, wegens de hoge schulden en de kans dat het geleende geld niet meer terug zou worden betaald. De koers van de obligaties laat daarmee een tegenovergestelde ontwikkeling zien.

Voor verzekeraars is in 1995 het zogenaamde u-rendement⁴ geïntroduceerd als maatstaf om de rendementen op beleggingen te bepalen. Voor 2011 zien we een curve die gedurende de eerste maanden oploopt, maar na een piek in juni afneemt tot een niveau dat aan het eind van het jaar lager is dan aan het begin. In grote lijnen komt dit beeld overeen met de ontwikkeling van de beurskoers en de rente op Nederlandse

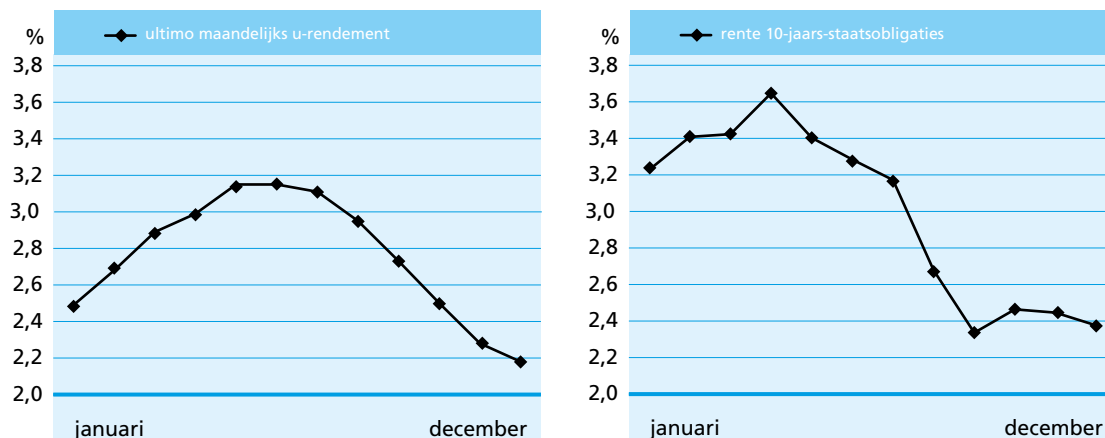
10-jaars-staatsleningen, al valt de piek bij de staatsobligaties iets eerder.

2.4 De verzekeringsmarkt in 2011

Uit eerder onderzoek van het CVS blijkt dat het effect van conjuncturele ontwikkelingen op verzekeraars doorgaans bescheiden is en met name invloed heeft op bepaalde specifieke aspecten van de verzekeringsmarkt, zoals de beleggingsopbrengsten. Voor een echte crisis ligt dit beeld iets anders en de effecten van de kredietcrisis en de eurocrisis zijn zo veelomvattend dat ze ook de verzekeringssector hard raken. Daarnaast hebben verzekeraars te maken met verzadigde markten en hevige concurrentie. Ook de overheid maakt het operationele werkveld complexer voor verzekeraars, door de introductie van nieuwe regels en wetten met onder andere nieuwe kapitaal-eisen. Deze hebben elk hun eigen rechtvaardiging, maar bij elkaar resulteren ze in aanmerkelijk hogere nalevingslasten.

De Tweede Kamer heeft besloten in 2013 het 'zuivere marktmodel', waarin sprake is van rolontvlechting tussen verzekeraar en adviseur, in te voeren. In dat jaar wordt het provisieverbod voor complexe en een aantal andere impactvolle producten geïntroduceerd. Dit zal de marktstructuur zodanig herordenen dat verzekeraars bij de producten die onder het provisieverbod vallen, alleen netto producten leveren, terwijl onafhankelijke adviseurs het advies rechtstreeks aan de klant factureren. De klant zal dan separaat voor dit advies betalen. Dit zal gevolgen hebben voor zowel het premievolume als de provisie.

Figuur 3 Ultimo maandelijks u-rendement (bron: CVS) en rente op Nederlandse 10-jaars-staatsobligaties (bron: DNB), 2011

⁴ Het u-rendement is een rendementsmaatstaf die maandelijks door het CVS wordt gepubliceerd. De hoogte van het u-rendement is gebaseerd op het effectief rendement van alle staatsleningen (gulden- en euro-obligatieleningen) die voldoen aan een aantal specifieke criteria.

Levensverzekeraars hebben te maken met concurrentie van onder andere banksparen, de nasleep van de problemen met beleggingsverzekeringen en de zwakke woningmarkt die de vraag naar hypotheekgerelateerde verzekeringen laat afnemen. Zowel collectieve als individuele levensverzekeringen hebben last van de slechte beursresultaten, de aanhoudend lage lange rente, de financiële onzekerheid, de eurocrisis, uitlopende credit spreads en de nasleep van de kredietcrisis. Hierdoor staan de productie van nieuwe verzekeringen en het premievolume onder druk. Ook de situatie ten aanzien van de winstgevendheid verslechtert door deze factoren.

Voor schadeverzekeringen is de situatie iets positiever, mede omdat deze minder last hebben van nieuwe wetgeving. Niettemin is ook hier sprake van beperkte mogelijkheden tot groei vanwege de verzadiging van de markten en de hevige onderlinge concurrentie. De premies en de resultaten staan dan ook nog steeds onder druk.

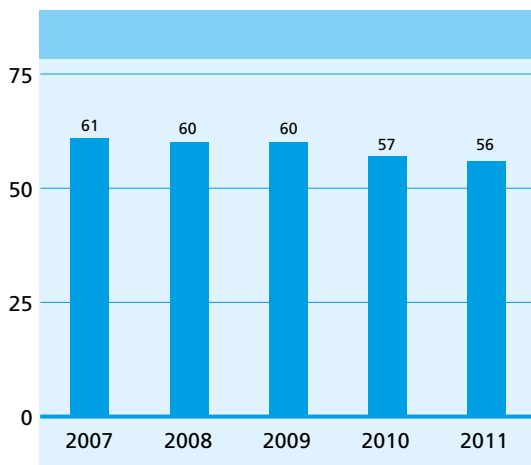
Verzekeraars reageren op de negatieve economische ontwikkelingen onder meer door kostenreducties door te voeren. Zo neemt de werkgelegenheid al enkele jaren af en daalt het aantal vacatures. Mede hierdoor blijft de solvabiliteit ook in 2011 weer ruim boven de gestelde norm, al neemt deze – net als in 2010 – wel verder af.

Kostenreductie betekent ook: minder werknemers

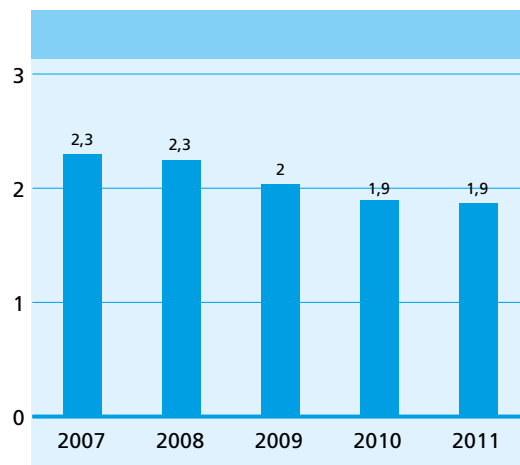
De werkgelegenheid bij verzekeraars is in 2011 gedaald met 2%. Dat is ongeveer evenveel als in 2010. Tot en met 2009 nam de werkgelegenheid gemiddeld met nog geen 1% af. Verzekeraars hebben eind 2011 zo'n 56.000 werknemers in dienst. De 'flexibele schil' van zelfstandigen, uitzendkrachten en andere externe dienstverleners valt hier buiten. Gemeten in loonkosten was de daling iets lager, namelijk 1,3%.

De werkgelegenheid daalt onder meer door de aandacht voor kostenreductie en efficiëntie. Het reduceren van bedrijfskosten, waaronder personeelskosten, is vaak ook een van de doelen van bedrijfsovernames en integraties. De omzet van leven- plus schadeverzekeraars daalde harder dan het aantal fte's afnam. Dat betekent dat de omzet per fte is gedaald. Ziektekostenverzekeraars daarentegen kennen een groei van de omzet per fte. In het programma VerzekeraarsVersterken wordt ook meer in het algemeen gekeken naar het relatieve beloningsniveau in de sector.

Figuur 4 Aantal werknemers van verzekeraars, jaarultimo (dzd)

Figuur 5 Loonkosten van verzekeraars (op basis van kasstromen, € mrd)

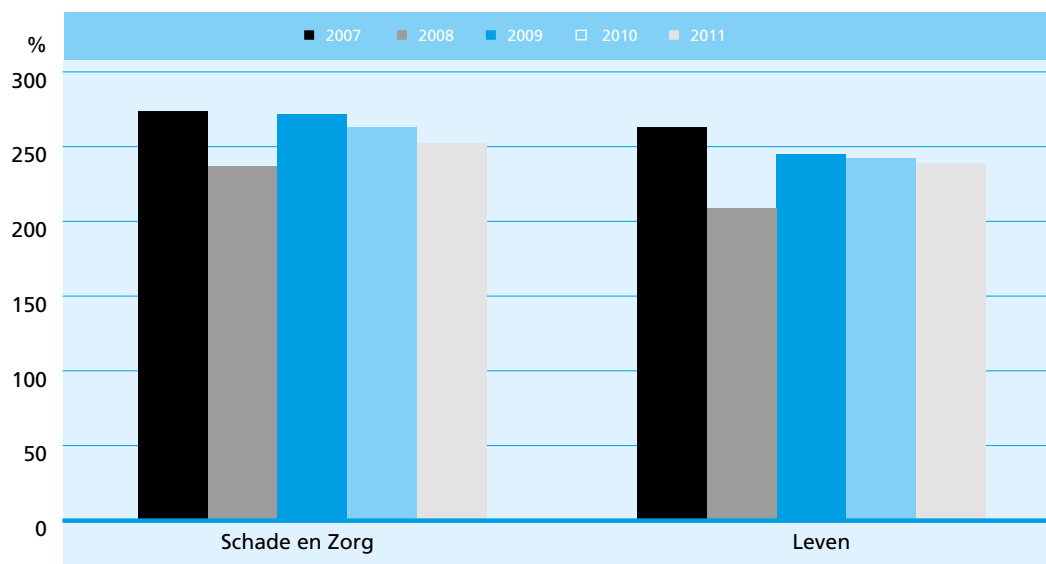
(bronnen: DNB, Verbond van Verzekeraars, ZN)

Ontwikkeling van de solvabiliteit

De aan DNB gerapporteerde solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin een verzekeraar in staat is om zijn (toekomstige) verplichtingen na te komen. De ratio wordt verkregen door de aanwezige solvabiliteit te delen door de vereiste solvabiliteit, waarbij de vereiste solvabiliteit een wettelijk voorgeschreven veiligheidsmarge is en de aanwezige solvabiliteit de middelen die de verzekeraar als buffer aanhoudt. De marge hoort groter te zijn dan 100% en ligt hier in de praktijk ruim boven. De kredietcrisis zorgde er echter voor dat de ratio in 2008 daalde. Het effect werd versterkt doordat verzekeraars zelf ook al waren begonnen met het verlagen van de buffer, omdat de marge in de periode voor 2008 zeer hoog was. In 2009 steeg de ratio weer, maar in 2010 en 2011 vond opnieuw een daling plaats.

Voor levensverzekeraars is zowel het aanwezige als het vereiste kapitaal gestegen. Het netto effect is een lichte daling van de solvabiliteit. Het aanwezige kapitaal van schade- en zorgverzekeraars is gedaald, terwijl het vereiste kapitaal licht is gestegen. De solvabiliteit van schade- en zorgverzekeraars is daardoor sterker gedaald. Ondanks de dalingen is de solvabiliteit voor alle sectoren ruimschoots voldoende.

Figuur 6 Solvabiliteitsratio verzekeraars (bron: DNB)

De eurocrisis en verzekeraars

De kredietcrisis en de schuldenproblematiek in de eurozone zijn niet los van elkaar te zien: de schulden crisis vergroot de problemen van de Europese banken en de problemen bij banken vergroten de schulden crisis. De belangrijkste oorzaken van de schulden crisis zijn de geringe naleving van de budgettaire regels in de eurozone en de structurele macro-economische onevenwichtigheden binnen de eurozone. De concurrentiekracht en groeiverwachtingen van Noord-Europese landen zijn hoger dan die in Zuid-Europese landen, doordat Noord-Europese landen innovatievere producten en diensten op de markt brengen en de arbeidsproductiviteit van de Noord-Europese landen hoger is, waardoor de arbeidskosten per eenheid product substantieel lager zijn.

De huidige schulden crisis kan worden bestreden door de overheidsfinanciën van vrijwel alle Europese landen binnen de afgesproken kaders te brengen. Daarnaast is het van belang om economieën met structuurversterkende hervormingen een impuls te geven, omdat bezuinigingen de problematiek kunnen versterken.

Om een nieuwe financiële crisis in de toekomst te voorkomen of tenminste de impact ervan te beperken, is de laatste jaren hard gewerkt aan nieuwe regelgeving om de financiële sector te versterken. Een greep uit de regelgeving die de laatste jaren is ontwikkeld: Solvency II, de Interventiewet, versterken van de bevoegdheden van de toezichthouders, beperking aansprakelijkheid van de toezichthouder, versterken van good governance van financiële instellingen, strengere regels op het gebied van beloningen, het Product Approval Process, aanscherpen van regelgeving voor kredietbeoordelaars en accountants en strengere regels voor systeemrelevante financiële instellingen. De nieuwe regelgeving heeft vergaande gevolgen voor de verzekeringssector. Omdat de schulden crisis voortduurt, is het niet ondenkbaar dat er nog meer regels op ons afkomen. Het Verbond is van mening dat eerst moet worden gekeken naar het effect van de huidige regels, alvorens er weer nieuwe regels op de sector worden afgevuurd.

De verzekeringsbranche heeft in de afgelopen jaren diverse maatregelen getroffen op het gebied van 'cultuur', 'ethiek' en 'gedrag' binnen de sector. Zo is in 2011 de Gedragscode Verzekeraars aangescherpt. Daarnaast zijn Governance Principles opgesteld, die in het verlengde liggen van de Nederlandse Corporate Governance Code. Hierin wordt in het bijzonder ingegaan op de rol van de raad van bestuur en de raad van commissarissen van de verzekeraar, op de inrichting van risicomanagement binnen de verzekeraar en op uitgangspunten ten aanzien van beloning. Op het gebied van klantgerichtheid is het Keurmerk Klantgericht Verzekeren opgezet dat een onafhankelijke kwaliteitsgarantie biedt voor de dienstverlening en klantgerichtheid van een verzekeraar. Ook is de branche in 2009 het programma VerzekeraarsVernieuwen gestart. Om het vertrouwen in verzekeraars te vergroten, stellen verzekeraars de klant en het klantbelang meer centraal in hun beleid en in hun gedrag. Verzekeraars bundelen de kritiek van stakeholders en klanten en communiceren over ambities en vorderingen op het gebied van klantgerichtheid. Die openheid is essentieel voor het functioneren van verzekeraars. De klant krijgt aantoonbaar een sterkere positie en dat is de kern van het programma VerzekeraarsVernieuwen.

3 Levensverzekeringen

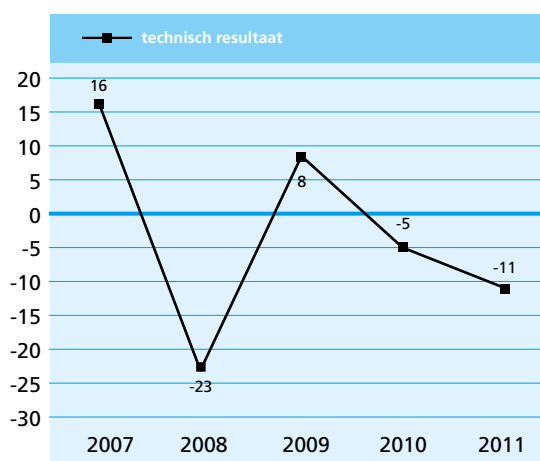
- Totale premievolume stabiel
- Individueel daalt, Collectief stijgt
- Resultaat negatief
- Nieuwe productie individueel daalt opnieuw

3.1 Algemeen

Na het recordverlies in 2008 behaalde de levensverzekeringsbranche in 2009 weer een positief resultaat, maar deze opleving was van korte duur. In 2010 werd het resultaat weer negatief en in 2011 zakt het nog verder. Door de eurocrisis, uitlopende credit spreads en de gedaalde beurskoersen dalen de beleggingsopbrengsten. Ook de aanhoudend lage rente en de financiële onzekerheid zetten het premievolume onder druk. Dit heeft geleid tot een daling van het premievolume bij individuele verzekeringen, maar bij collectieve verzekeringen zien we ondanks deze ontwikkelingen een stijging. Veranderingen in de technische voorzieningen hebben een licht positief effect, maar dit is niet voldoende om de negatieve trend te doorbreken.

In 2010 was het uitkeringsvolume voor het eerst sinds lange tijd groter dan het premievolume. Ondanks een lichte daling van de uitkeringen is dat beeld in 2011 nog niet gewijzigd. Al met al leidt dit tot een aanzienlijk negatief resultaat. Hiermee is het effect goed zichtbaar van een sector die moet opereren in een moeilijke omgeving, waarin de overheid regelmatig nieuwe eisen en regels stelt, waar sprake is van financiële crises en waarin het vertrouwen van de consument nog zeer fragiel is.

Figuur 7 Technisch resultaat Leven in procenten van de verdiende premie

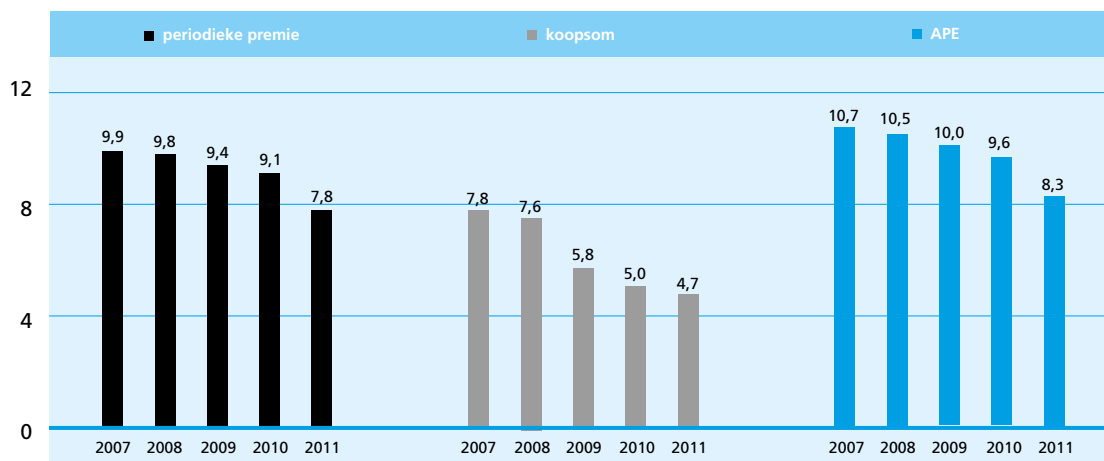

3.2 Individueel

Het premievolume van individuele levensverzekeringen daalt sinds 2008. Ook in 2011 zet deze daling door. Ten opzichte van 2010 daalt het premievolume met 11% tot 12,5 miljard euro. Vooral de periodieke premie laat een grote daling zien, maar ook de koopsommen nemen in 2011 af ten opzichte van 2010.

Het premievolume van de traditionele levensverzekeringen (in geld in plaats van beleggingen) is

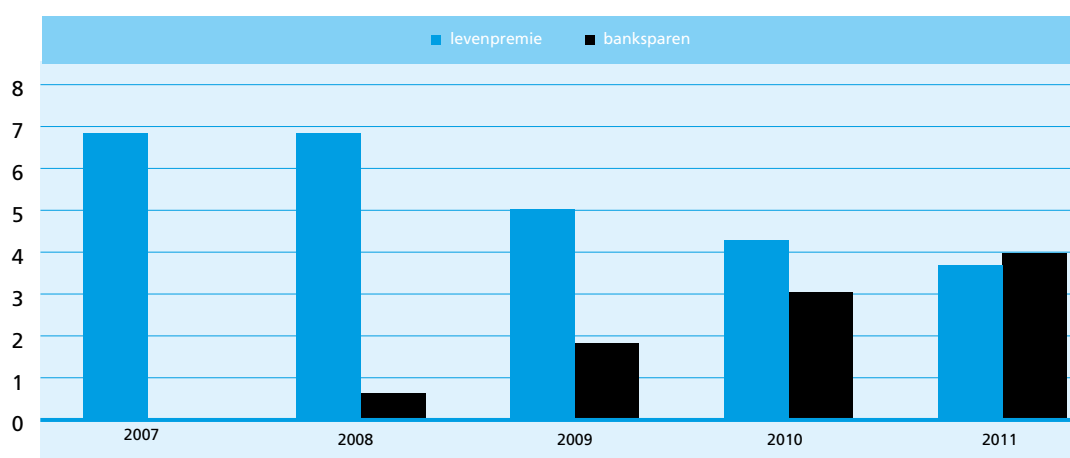
Figuur 8 Premievolume individueel, in miljarden euro's

Banksparen

Sinds januari 2008 hebben consumenten de mogelijkheid om fiscaal gefaciliteerd te sparen bij banken. Sinds 2010 is het daarnaast mogelijk om bij banken fiscaal voordelig te sparen voor de uitvaart en een gouden handdruk weg te zetten. Van banksparen voor uitvaart werd in 2010 nog nauwelijks gebruikgemaakt. Binnen de CVS Productiestatistiek Leven Individueel is de productie van nieuwe levensverzekeringen terug te vinden. Ter vergelijking heeft DNB aan de hand van het saldooverloop van bankspaarproducten een inschatting gemaakt van de totale nieuw afgesloten vermogensproducten (zie grafiek). Hieruit blijkt dat levensverzekeraars in 2010 nog een aandeel van 60% hadden in de totale nieuwe productiepremie. In 2011 is het aandeel van banksparen en levensverzekeringen ongeveer gelijk.

Figuur 9 Productiepremie nieuwe levensverzekeringen en banksparen, in miljoenen euro's

ruim acht miljard euro, het premievolume van de verzekeringen in beleggingseenheden bedraagt ruim vier miljard euro. Beide bedragen zijn afgenomen ten opzichte van 2010, maar de afname is procentueel gezien het sterkst bij de beleggingsverzekeringen; deze nemen met 13% af, terwijl de traditionele verzekeringen met 9% afnemen. De trend dat het aandeel beleggingsverzekeringen binnen het totaal afneemt, zet zich hiermee ook in 2011 voort. Het aandeel beleggingsverzekeringen zakt namelijk van 35% in 2010 tot 34% in 2011.

3.3 Productie individueel

De individuele levenproductie vertoont los van de conjunctuur al een paar jaar een teruggang. De concurrentie op de levenmarkt, de economische situatie en de ophef over beleggingsverzekeringen hebben hun impact. Verzekeraars bieden via hun bankendochter vaak bankspaarproducten aan. Deze cijfers zijn niet opgenomen in de cijfers van de productie van individuele levensverzekeringen.

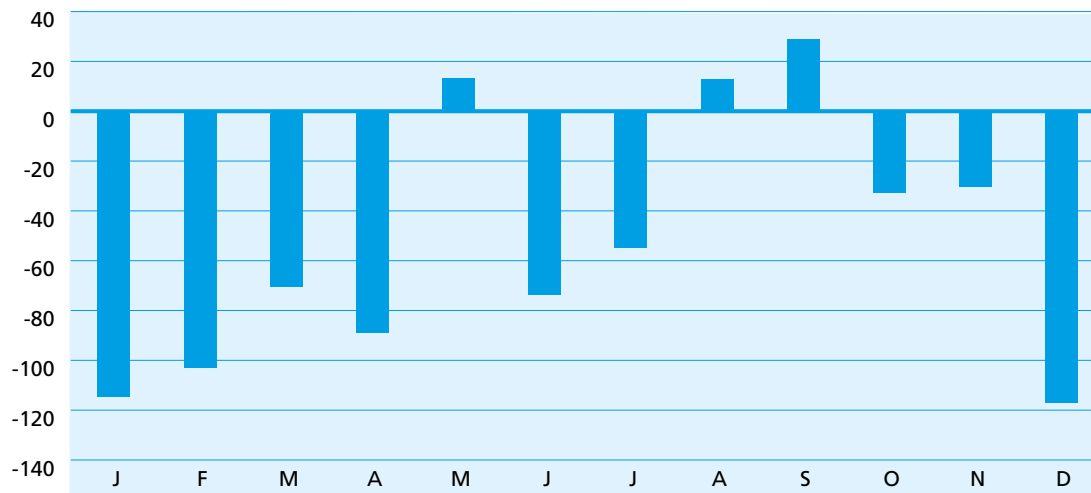
In 2011 daalde de productiepremie (het premietotaal van de nieuw afgesloten verzekeringen)

met 16%, tot 3,8 miljard euro. In de meeste maanden van 2011 was de productiepremie van individuele levensverzekeringen lager dan de productiepremie van het jaar ervoor.

De verkoop van het aantal polissen is net als de productiepremie lager dan het niveau van 2010. Zo daalde het aantal nieuwe individuele levenspolissen in 2011 van 750.000 tot 680.000 polissen; een daling van 10%.

De daling van het aantal polissen is zowel bij de beleggingsverzekeringen als bij de traditionele verzekeringen terug te zien. De daling is het sterkst bij beleggingsverzekeringen, waardoor het aandeel beleggingsverzekeringen in de totale nieuwe productie verder afneemt. In 2006 was nog een derde van de nieuwe individuele levensverzekeringen een beleggingsverzekering. Dit percentage daalde in de afgelopen zes jaar gestaag tot 5% in 2011 (vorig jaar 7%). De forse daling van het aandeel beleggingsverzekeringen in de totale nieuwe productie valt onder andere te verklaren door de economische crisis en de discussie over de hoge kosten van beleggingsverzekeringen.

Figuur 10 Verschil tussen productiepremie van nieuwe individuele levensverzekeringen in 2011 en 2010 per maand, in miljoenen euro's

De ontwikkeling van de productie bij de verschillende productgroepen varieert sterk. De sterkste daling van het aantal polissen vindt plaats bij de productgroep Hypotheekgerelateerde Verzekeringen. Het aantal nieuwe polissen daalde in 2011 met 22% tot 74.000 polissen. Er is in totaal tien miljoen euro minder productiepremie binnengekomen dan in 2010. De verdeling van deze daling over het jaar is opvallend. Zo is de totale productiepremie van hypotheekgerelateerde verzekeringen en risicoverzekeringen in de eerste helft van 2011 hoger dan in de eerste helft van 2010, terwijl deze in de tweede helft van 2011 juist extra is achtergebleven op de tweede helft van 2010. Opvallend hierbij is dat medio 2011 het kabinet heeft geprobeerd de woningmarkt te stimuleren door een tijdelijke verlaging van de overdrachtsbelasting van 6% naar 2% in te voeren, maar uit cijfers van het kadaster blijkt dat

het aantal verkooptransacties op de woningmarkt in die periode niet is toegenomen.

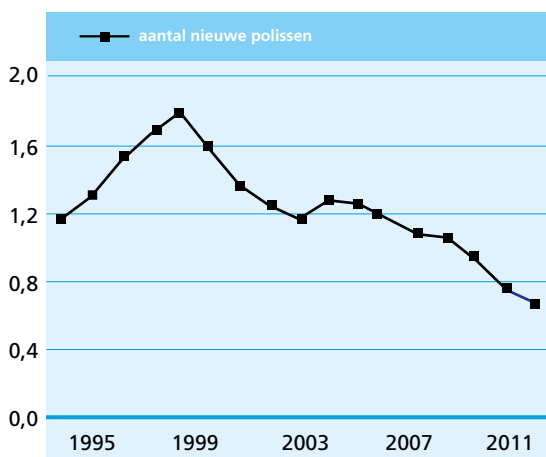
De uitgestelde lijfrenten kenden de grootste daling in de productiepremie. Bij dit type levensverzekeringen is 242 miljoen euro minder productiepremie omgezet dan in 2010, wat neerkomt op een daling van 21%. Er zijn 17% minder polissen verkocht, namelijk 38.000 stuks in 2011.

De productgroep Risicoverzekering is de enige productgroep die een stijging in het aantal verkochte polissen heeft laten zien. De productie is met 6% gestegen naar 213.000 stuks in 2011. Het bijbehorende premievolume blijft stabiel op 81 miljoen euro.

De productiepremie van de polissen met periodieke premiebetalingen is in 2011 met 17% gedaald tot 0,3 miljard euro. De productiepremie van koopsompolissen daalde eveneens, namelijk met 14% tot 3,5 miljard euro. De APE (Annualised Premium Equivalent) bereikte in 2011 met 0,7 miljard euro een nieuw dieptepunt. De APE is het totaal van de periodieke premie, vermeerderd met 10% van de koopsompremie en geeft de 'kwaliteit' van de productie weer. In 2007 was de APE nog ruim tweemaal zo hoog als in 2011.

Van de verzekeringen tegen periodieke premiebetaling bestaat ongeveer een vijfde uit beleggingsverzekeringen. Het aandeel van de beleggingsverzekering binnen een koopsomverzekering is kleiner, namelijk 7%.

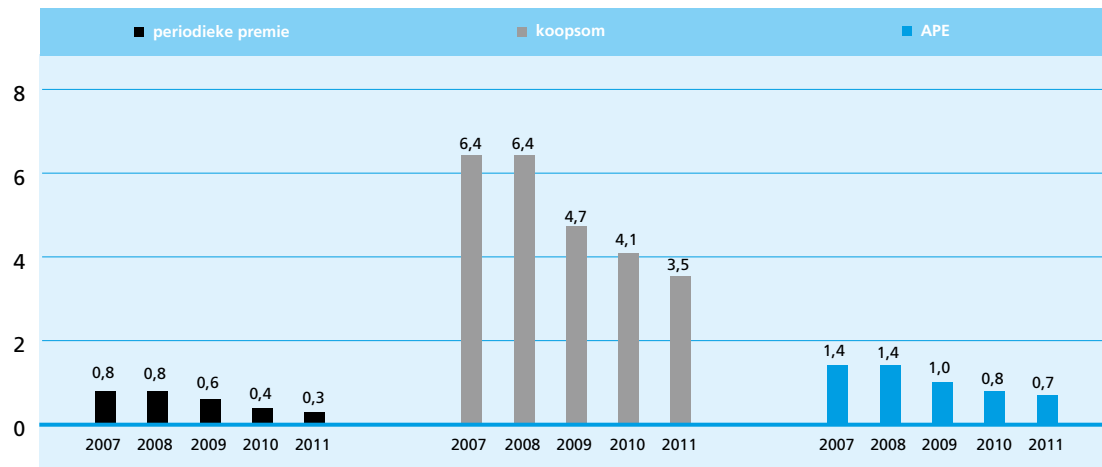
Figuur 11 Aantal nieuwe individuele levensverzekeringen, in miljoenen

3.4 Collectief

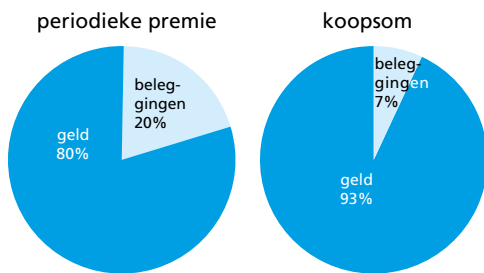
In tegenstelling tot het premie-inkomen van de individuele levensverzekeringen, stijgt het

Figuur 12 Productiepremie individueel in periodieke premie, koopsommen en APE, in miljarden euro's*

* De cijfers van eerdere jaren zijn ten opzichte van de vorige editie gewijzigd naar aanleiding van een meer zuivere rekenmethodiek.

Figuur 13 Verhouding individuele verzekeringen in geld/beleggingen in productiepremie tegen periodieke premie of koopsompremie in 2011

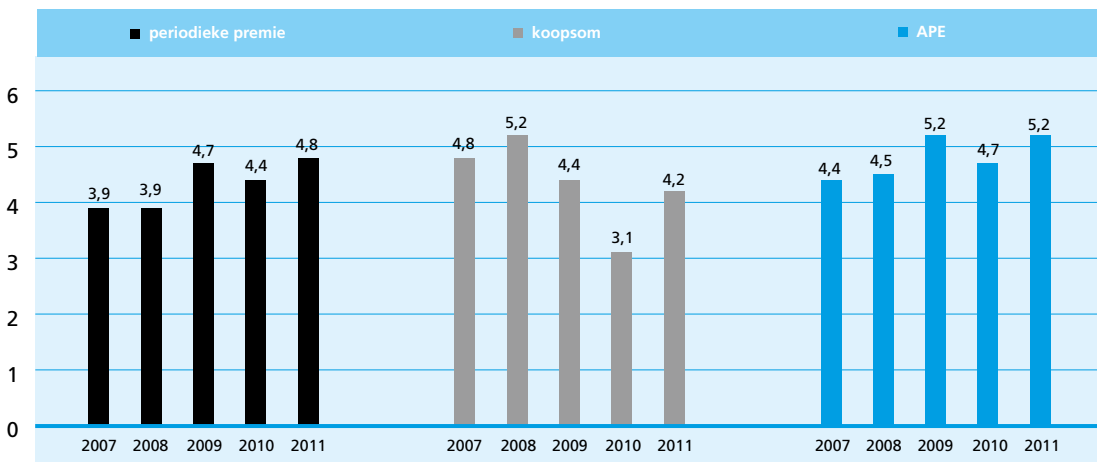

premie-inkomen van de collectieve levensverzekeringen in 2011. Hiermee keert het premievolumen weer terug naar het niveau van voor 2010. Dit is (grotten)deels een gevolg van een stijging van de koopsommen en wordt grotten-

deels veroorzaakt door overnames van contracten van andere verzekeraars of van pensioenfondsen. Het periodieke premievolumen neemt ook toe, maar minder sterk dan het eenmalige premievolumen. Het aandeel van het premie-inkomen dat via periodieke premie wordt voldaan, neemt hierdoor af van 59% in 2010 tot 53% in 2011.

De stijging van het collectieve premievolumen wordt vooral veroorzaakt door een stijging in het premievolumen van de verzekeringen in geld. Deze nemen toe met 35% tegen een stijging van 9% voor verzekeringen in beleggingen. Hierdoor is het aandeel beleggingsverzekeringen gedaald van 59% in 2010 tot 53% in 2011. Dat de markt niet stilstaat, blijkt ook uit het feit dat in 2011 een kleine 5.000 nieuwe collectieve pensioencontracten zijn gesloten.

Figuur 14 Premievolumen collectief, in miljarden euro's

4 Schadeverzekeringen

- Premievolume stabiel
- Resultaat stijgt bij meeste branches
- Herverzekeringsmarge daalt

4.1 Algemeen

Het premievolume van de schadeverzekeringen, exclusief Zorg (Ziektekosten en Inkomen), is in 2011 zeer licht gestegen ten opzichte van 2010. Door de lichte stijging zijn de dalingen van 2008 en 2009 teniet gedaan en ligt het premievolume weer op het niveau van 2007, al zien we na correctie voor inflatie alsnog een afname.

Het beeld van stabilisatie van het premievolume komt breed naar voren. Transport is een uitzondering, maar dit weerspiegelt vooral de internationale aard van de sector.

De markt voor schadeverzekeringen wordt gekenmerkt door een hoge mate van verzadiging en concurrentie. Hierdoor is er weinig ruimte voor groei en blijven de premies laag, wat de geringe stijging van het premievolume verklaart. Nieuwe initiatieven zoals geïnformeerde contractverlenging dragen hier een steentje aan bij. Veel maatschappijen hebben maatregelen genomen voor het terugdringen van de bedrijfskosten. Hierdoor blijven de resultaten redelijk op peil, ondanks de afname van de inkomsten. Door een gunstige ontwikkeling van de herverzekeringsmarge, is het resultaat na herverzekering zelfs toegenomen ten opzichte van 2010.

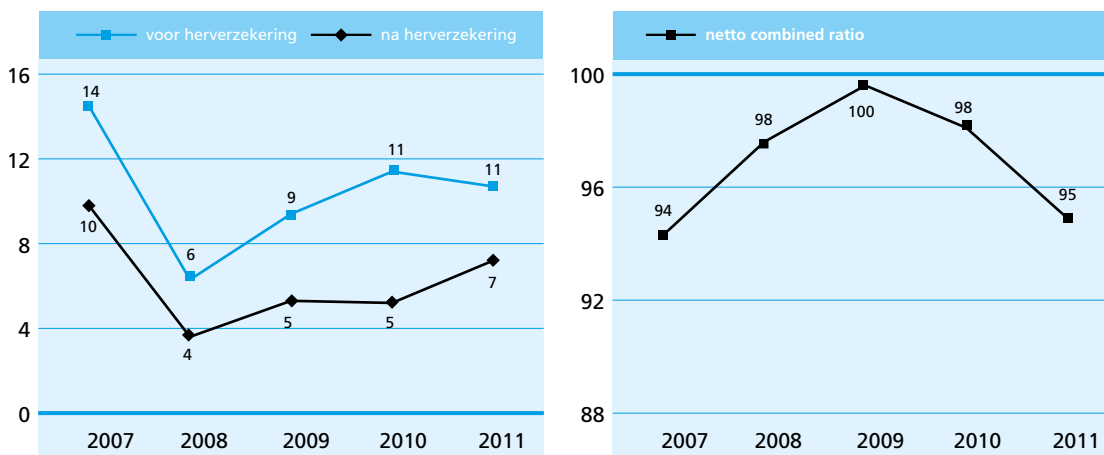
Tabel 1 Premievolume en premieontwikkeling schadebranches

Branche	2010	2011	Mutatie
	€ mrd	€ mrd	%
Motor	4,6	4,7	1
Brand	3,7	3,7	0
Transport	0,8	0,9	10
Overige ⁱ	4,0	4,0	1
w.o. Aansprakelijkheid	1,2	1,1	-5
w.o. Rechtsbijstand	0,8	0,8	3
w.o. Reis en hulpverlening ⁱⁱ	0,9	0,9	3
Totaal	13,1	13,3	1

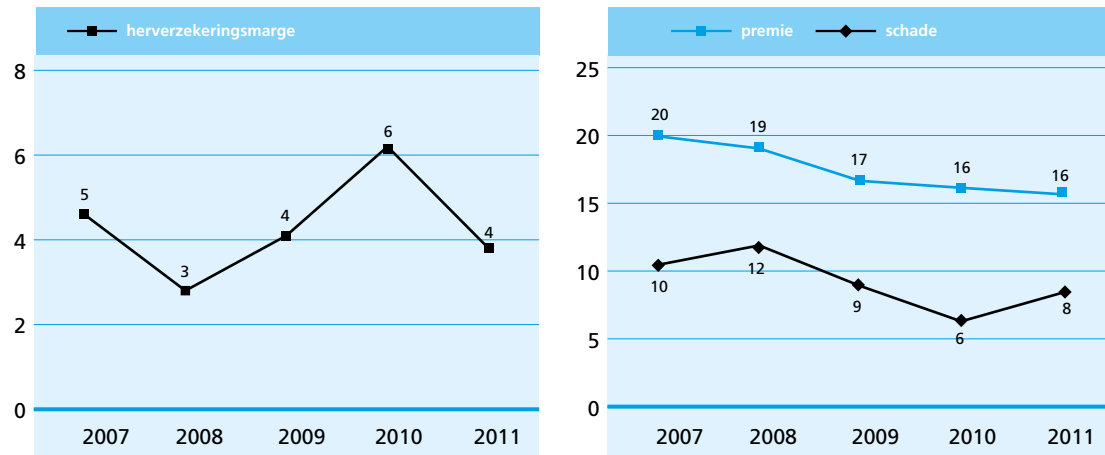
i Tot de Overige verzekeringen behoren ook Krediet & Borgtocht en Diverse geldelijke verliezen.

ii Tot de productgroep Reis en hulpverlening behoren naast de gewone reisverzekeringen (inclusief de ongevallendeckering) ook annuleringsverzekeringen en hulpverlening.

Figuur 15 Resultaat na rente in procenten van de bruto verdiende premie en de netto combined ratio van Schade

Figuur 16 Herverzekeringsmarge, premie betaald aan en schade ontvangen van herverzekeraars, als percentage van de verdiende premie, sector Schade

De netto combined ratio⁵ van het totaal van de schadeverzekeringen raakte in 2009 bijna de 100 aan, maar daalde in 2010 weer. In 2011 zet deze daling door. Dit betekent dat de inkomsten, afgezien van het beleggingsresultaat en de renteopbrengsten, hoger zijn dan de uitgaven. Het resultaat laat hetzelfde beeld zien, al lag het dieptepunt hier in 2008. Daarna stijgt het gestaag, een trend die ook in 2011 aanhoudt. De belangrijkste oorzaak van het toegenomen resultaat is de gunstige ontwikkeling van de herverzekeringsmarge.

4.2 Herverzekering

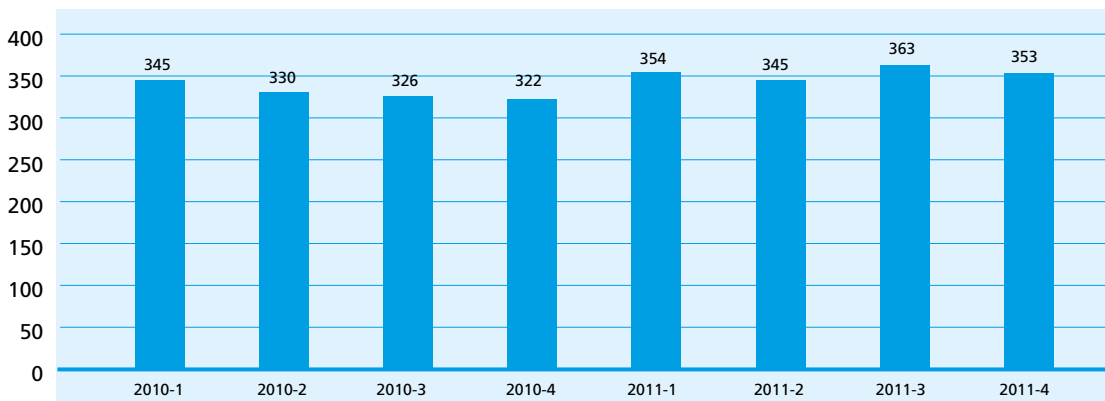
Ten opzichte van 2010 neemt de marge op herverzekeringen sterk af. Hierdoor stijgt het resultaat na herverzekering, terwijl het resultaat voor herverzekering daalt. De oorzaak hiervan is een daling van de betaalde herverzekeringspremie, uitgedrukt als percentage van de verdiende premie, en een stijging van de uitgekeerde herverzekerde schade, vooral binnen de branche Brand.

4.3 Motor

Het premievolume van de branche Motor is in 2011 met ruim 1% gestegen ten opzichte van 2010, maar deze toename is lager dan op basis van de inflatie en de toename van het wagenpark zou mogen worden verwacht. De stijging van het totale premievolume valt lager uit dan die van de premie per polis in 2011. Dit komt doordat zowel consumenten als tussenpersonen steeds meer gebruikmaken van websites die premies vergelijken en doordat consumenten veelal overstappen op kleine 'groene' auto's die vanwege de lage aanschafprijs ook een lagere verzekeringspremie hebben.

Het resultaat na rente en na herverzekering van de branche Motor is in 2011 duidelijk gestegen ten opzichte van het resultaat in 2010. Dit komt vooral door een vrijval van schadevoorzieningen als gevolg van een snellere afhandeling van letselschaden. Ook zien we de schadelast in 2011 dalen, wat mede een gevolg is van de conjunc-

Figuur 17 Gemiddelde verzekeringspremie voor nieuw afgesloten polissen voor personenauto's per kwartaal, in euro's

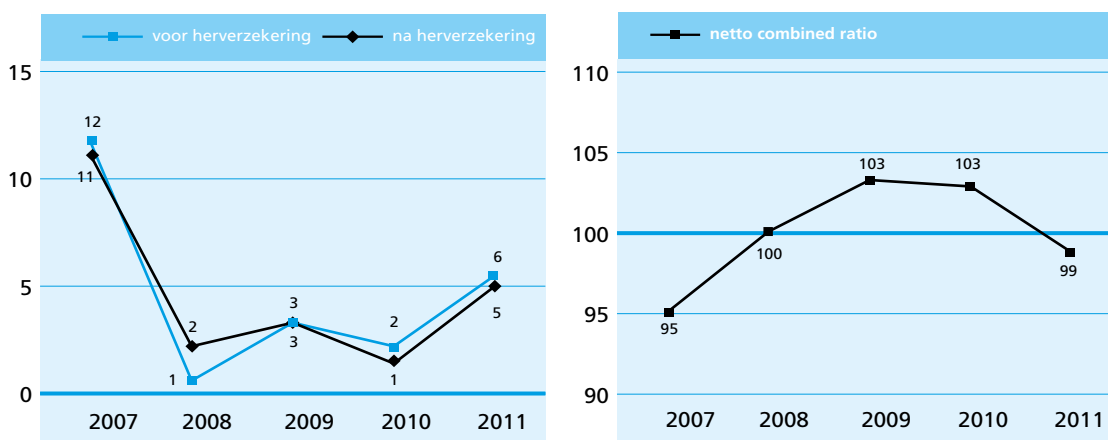

⁵ De netto combined ratio gebruikt de bedragen gecorrigeerd voor herverzekering. Dit kan alleen op branchenniveau. Voor de onderliggende productgroepen is het aandeel herverzekering niet bekend en moet derhalve de bruto combined ratio worden berekend.

Tabel 2 Diefstallen van voertuigen (bron: AVc)

Categorie	2005	2008	2009	2010	2011	Mutatie '10/'11
	aantal					%
Personenauto's	13.844	11.216	11.027	11.733	11.658	-1
Bedrijfsvoertuigen	3.038	2.476	2.631	2.567	2.355	-8
Aanhangers	1.032	1.015	896	1.022	1.155	13
Motorrijwielen	1.765	1.926	2.112	1.867	1.996	7
Bromfietsen	159	11.687	13.276	14.984	16.869	13
Totaal	19.838	28.320	29.942	32.173	34.033	6
% teruggevonden personenauto's	61	56	56	52	51	-

Figuur 18 Resultaat na rente in procenten van de verdiende premie en netto combined ratio van Motor

tuur en de gestegen benzineprijzen: consumenten maken hierdoor minder kilometers.

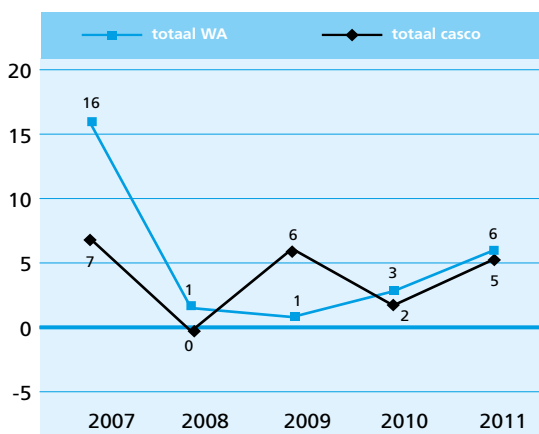
De netto en bruto combined ratio laten voor 2011 een verbetering zien ten opzichte van 2010 en liggen nu weer onder de 100. Dit betekent dat de inkomsten in 2011 voldoende waren om de uitgaven te kunnen dekken. In de drie voorgaande jaren lukte dat niet. Voor wat betreft motorrijtuigenverzekeringen lijken verzekeraars uit het dal te klimmen.

De schadeontwikkeling van de branche Motor hangt samen met het aantal diefstallen van voertuigen, het aantal verkeersongevallen en de ontwikkeling van de verkeersgewonden en -doden. Het aantal verkeersdoden is het afgelopen jaar licht gestegen, van 640 in 2010 naar 661 in 2011. De diefstal van voertuigen laat in 2010 een gunstiger ontwikkeling zien. Vooral bij personenauto's en bedrijfsauto's is de diefstal afgenomen. Bij de overige categorieën auto's is weliswaar sprake van een toename van diefstal, maar deze voertuigen hebben een lagere aanschafprijs en daarmee een lager cascoschadebedrag. Het terugvindpercentage is ten opzichte van de vorige jaren verder gedaald.

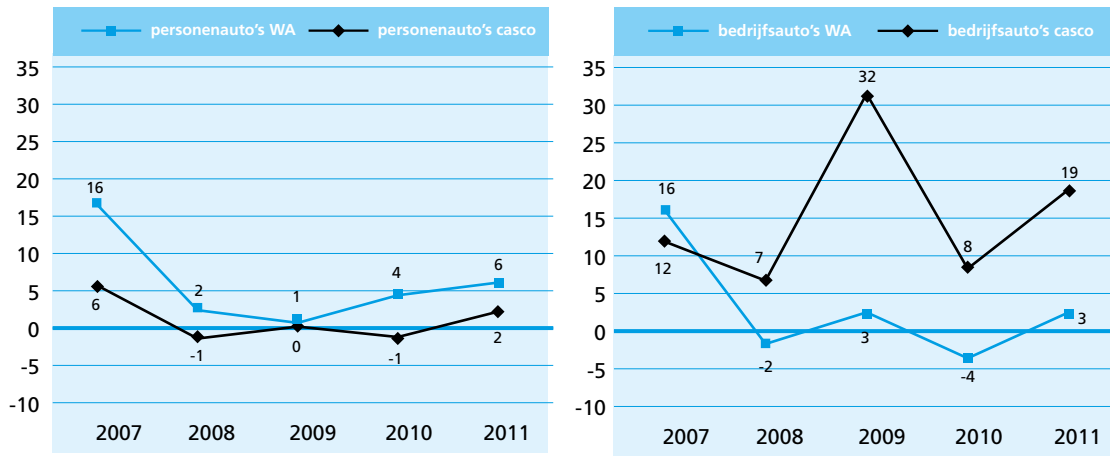
Zowel het resultaat van WA-verzekeringen als dat van cascoverzekeringen is in 2011 verbeterd. Bij WA-verzekeringen is dat vooral het gevolg van een daling van de geleden schade, terwijl bij cascoverzekeringen de daling van de betaalde schade zorgt voor de stijging van het resultaat.

Als we het resultaat van WA en casco onderverdelen naar personenauto's en bedrijfsauto's

Figuur 19 Resultaat na rente vóór herverzekerings Motor casco en Motor WA in procenten van de verdiende premie

Figuur 20 Resultaat na rente vóór herverzekering personenauto's en bedrijfsauto's, casco en WA in procenten van de verdiende premie

(vracht- en bestelauto's), zien we wederom dat het resultaat bij alle categorieën is toegenomen. Bij bedrijfsauto's zien we een duidelijke afname van het premievolume. Dit komt omdat door de tegenzittende conjunctuur minder vrachtwagens hoeven te rijden. Een deel van het vrachtwagenpark wordt daarom van de weg en uit de verzekering gehaald.

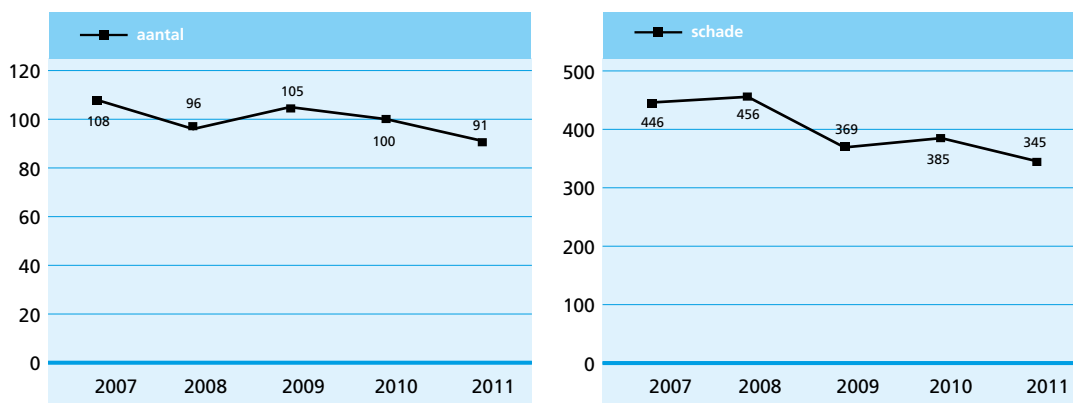
4.4 Brand

Het premievolume van brandverzekeringen is in 2011 gelijk gebleven aan dat van 2010. Dit wordt mede veroorzaakt door gedaalde verzekeringspremies als gevolg van sterke concurrentie in deze branche. Er zijn wel verschillen te zien tussen productgroepen en sectoren. Zo daalt het premievolume van zakelijke verzekeringen licht,

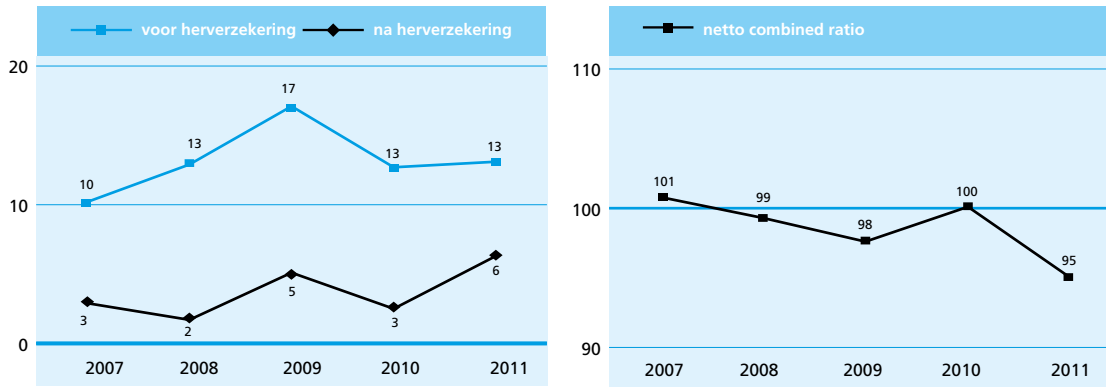
Grote branden

Sinds vorig jaar wordt het aantal grote branden (minimaal een miljoen euro) en de bijbehorende schadelast niet meer bijgehouden door het Verbond van Verzekeraars, maar door het NIVRE. Over de afgelopen vijf jaar zien we een gestage daling van de schadelast van grote branden. Ook het aantal grote branden laat een dalende trend zien, al was het aantal in 2008 aanzienlijk lager dan in 2009. Het jaar 2010 stevende af op een zeer laag aantal grote branden, maar aan het eind van dat jaar ontstonden ineens diverse grote branden, waardoor het aantal alsnog dat van het jaar ervoor benaderde en de schadelast zelfs licht toenam. In 2011 ligt zowel het aantal grote branden als het schadebedrag hiervan weer iets lager.

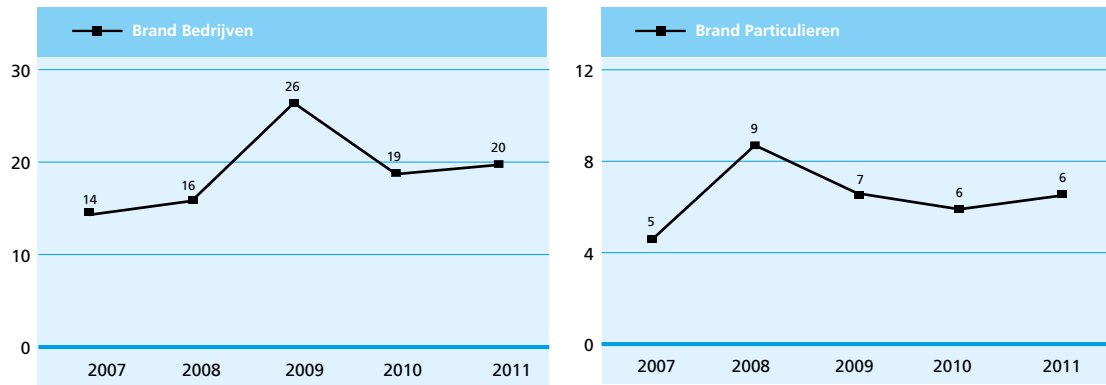
Figuur 21 Aantal grote branden per jaar en de bijbehorende schade, in miljoenen euro's (bron: Verbond van Verzekeraars/NIVRE)

Figuur 22 Resultaat na rente in procenten van de verdiende premie en de netto combined ratio van Brand

Figuur 23 Resultaat na rente vóór herverzekering Brand Bedrijven en Particulieren in procenten van de verdiende premie

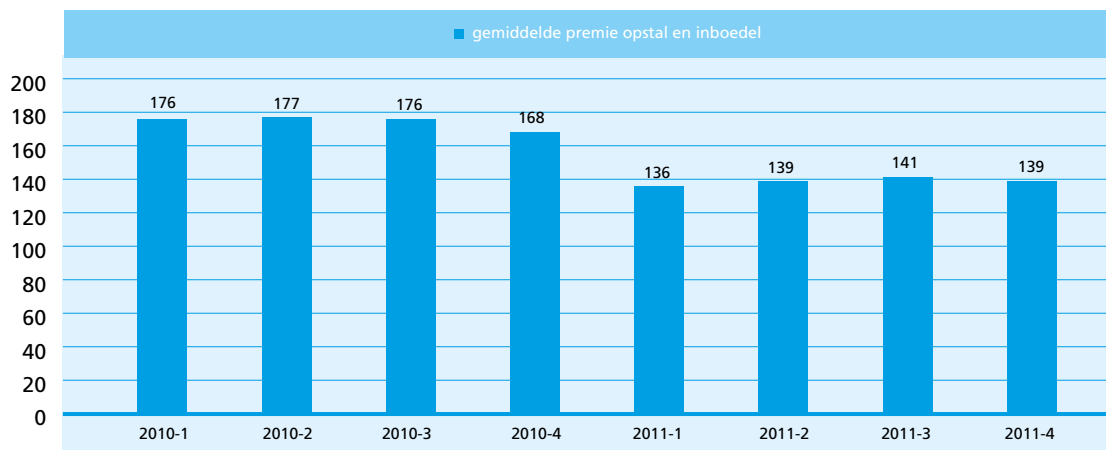

terwijl het premievolume van particuliere verzekeringen een lichte stijging laat zien.

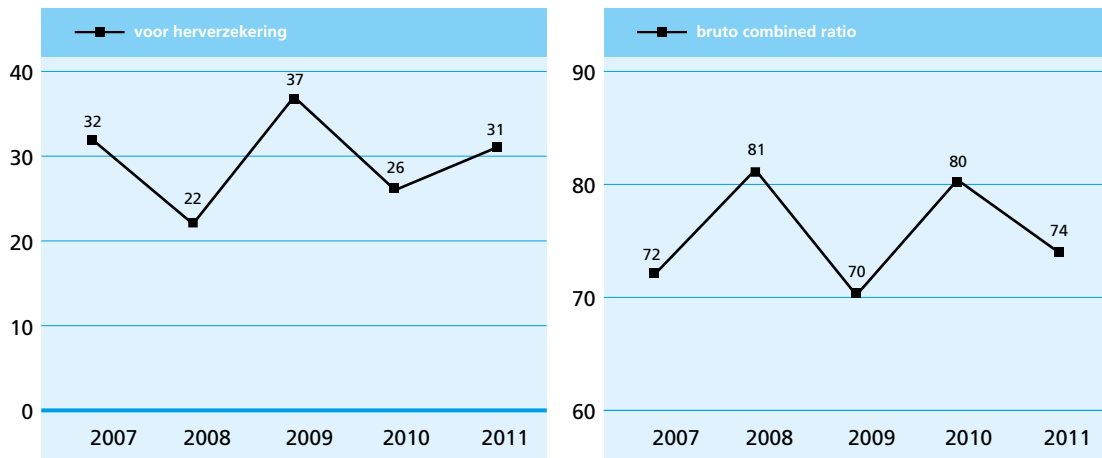
De betaalde schade is in 2011 sterk toegenomen, maar de geleden schade is in 2011 juist lager dan in 2010. Dit is het gevolg van een vrijval van de schadevoorziening, waar in 2010 nog sprake was van een dotatie aan de voorziening. De vrijval van de schadevoorziening is zowel binnen de

particuliere als de zakelijke markt terug te zien, maar is binnen de zakelijke markt aanzienlijk groter. De oorzaak hiervan is onder andere de nasleep van 2010, waar aan het eind van het jaar nog enkele zeer grote branden plaatsvonden. In 2011 is de geleden schade voor herverzekeraars toegenomen, terwijl de premie-inkomsten van herverzekeraars zijn gedaald. Hierdoor is het resultaat na herverzekering hoger dan in 2010.

Figuur 24 Gemiddelde verzekeringspremie van nieuw afgesloten particuliere brandpolissen per kwartaal, in euro's

Figuur 25 Resultaat na rente vóór herverzekering in procenten van de verdiende premie en de bruto combined ratio van de Technische verzekeringen

De netto combined ratio laat eenzelfde positieve ontwikkeling zien; deze daalt en komt in 2011 onder de 100 uit.

De stijging van het resultaat is zowel op de particuliere als zakelijke markt terug te vinden, waarbij de stijging binnen de zakelijke markt het hoogst is. In beide gevallen ligt het resultaat nog wel onder het niveau van het jaar 2009. De stijging van de betaalde schade hangt voor particulieren samen met de toenemende schadekans, onder andere als gevolg van achterstallig onderhoud. Omdat in 2011 de vrijval van schadevoorzieningen toeneemt, daalt de geleden schade, terwijl de betaalde schade toeneemt en stijgt het resultaat licht ten opzichte van 2010.

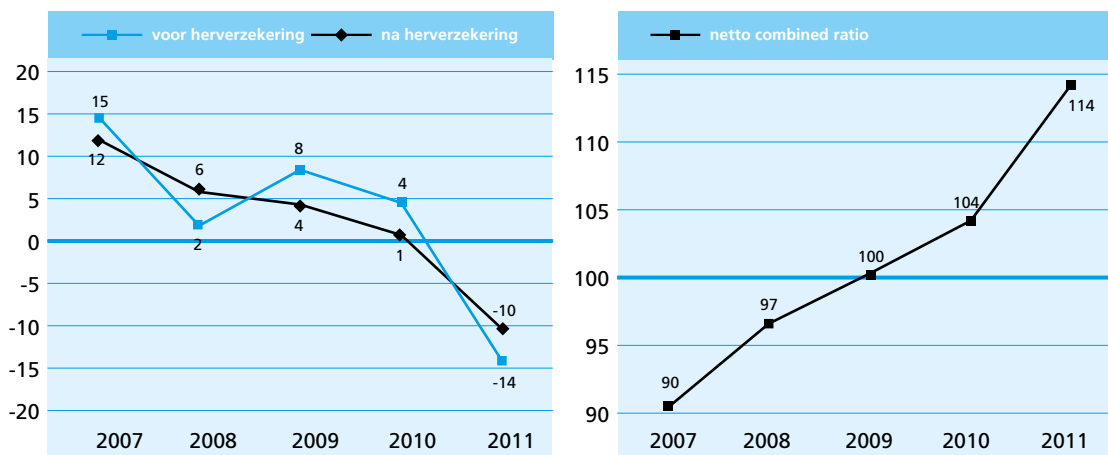
Ongeveer 260 miljoen euro (circa 7%) van het premievolume voor brandverzekeringen gaat om in de zogenoemde Technische verzekeringen. Dit zijn verzekeringen voor Elektronica, Machinebreuk en Construction All Risk (bouwprojecten).

De bruto verdiende premie binnen Technische verzekeringen laat een daling van 4% zien. Deze daling komt vooral door Construction All Risk. De bouwsector heeft volgens EIB-berichten in 2009 en 2010 twee zware jaren gehad. In 2011 is sprake van matige groei, maar de toekomstverwachtingen voor 2012 zijn somber. Dit heeft duidelijk weerslag op de Construction All Risk-verzekering. De totale geleden schade is verder gedaald, wat vooral een gevolg is van vrijval van schadevoorzieningen. Hierdoor is het resultaat in 2011 hoger dan dat van 2010.

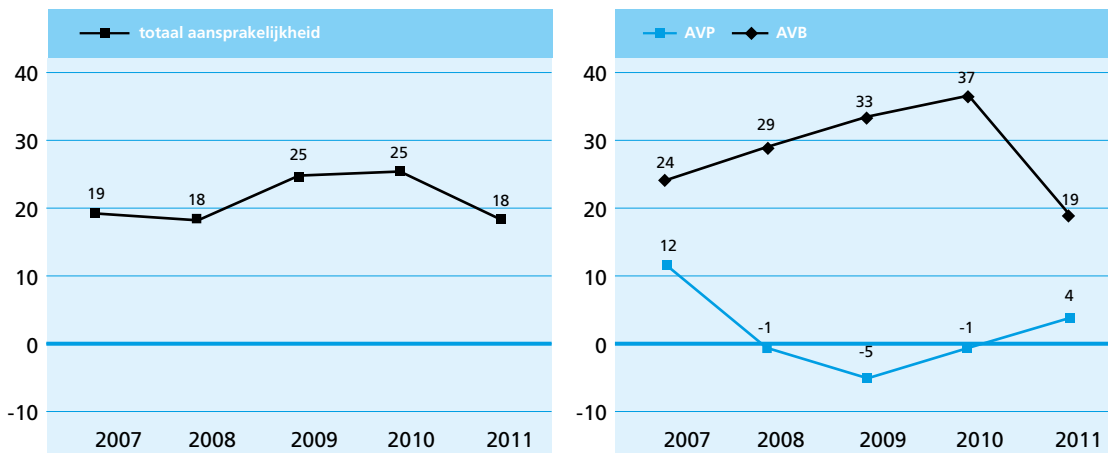
4.5 Transport

Bij transportverzekeringen zien we een forse stijging van het premievolume. De groei van het premievolume is vooral zichtbaar bij de onderliggende productgroepen Vervoerde Goederen en Binnenvaart Casco. Dit wordt onder andere veroorzaakt door groei van buitenlandse tekening via volmachten. De groei van de portefeuille gaat gepaard met een sterkere groei van de geleden

Figuur 26 Resultaat na rente in procenten van de verdiende premie en de netto combined ratio van Transport

Figuur 27 Resultaat na rente vóór herverzekering Aansprakelijkheid totaal, Bedrijven en Particulieren in procenten van de verdiende premie

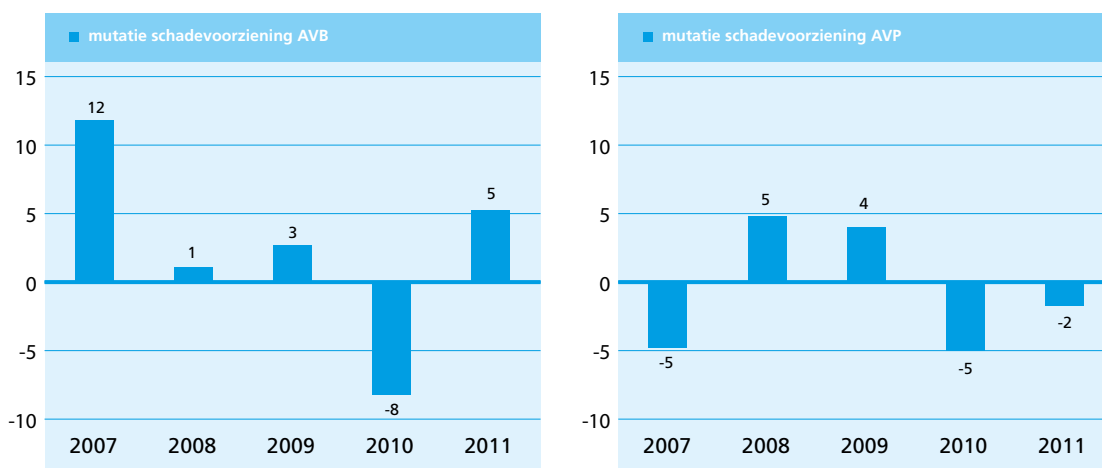
schade, veroorzaakt door een forse toevoeging aan de schadevoorziening, waardoor het resultaat daalt en voor 2011 zelfs in de min eindigt.

4.6 Aansprakelijkheid

Tot de productgroep Aansprakelijkheid behoren naast de aansprakelijkheid voor particulieren (AVP) en bedrijven (AVB) ook aansprakelijkheidsverzekeringen voor garagehouders, landbouwers, bestuurders en commissarissen, en beroepsaansprakelijkheid. Door de economische crisis, blijft het aantal bedrijfsfaillissementen ook

in 2011 historisch hoog (6.200) en daalt het aantal aansprakelijkheidsverzekeringen voor bedrijven. Vooral de sectoren Vastgoed, Bouw en Horeca kregen het vorig jaar zwaar te verduren. Het premievolume laat daardoor in 2011 een daling zien, evenals het resultaat. De daling van het resultaat wordt vooral veroorzaakt door een forse toename van de geleden schade bij bedrijfsaansprakelijkheidsverzekeringen. Bij particuliere aansprakelijkheidsverzekeringen zien we een toename van het resultaat en het aantal polissen.

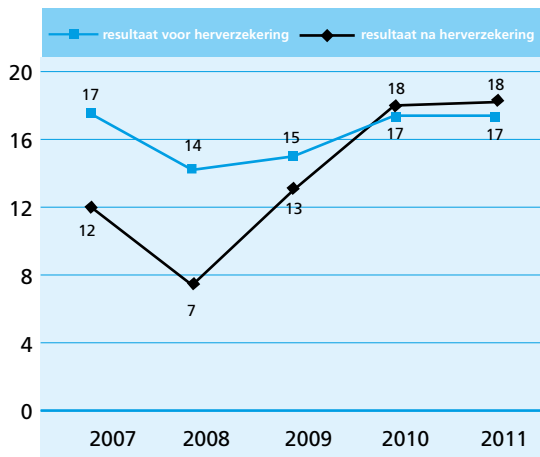
Figuur 28 Mutatie schadevoorziening AVB en AVP in procenten van de verdiende premie

4.7 Rechtsbijstand

De stijging van het premievolume van rechtsbijstandverzekeringen is in 2011 lager dan in 2010. Door de economische crisis en het aantal gestegen faillissementen is het aantal schademeldingen toegenomen en daalt het aantal nieuwe verzekeringen. Omdat de bedrijfskosten zijn gestegen, blijft het resultaat op hetzelfde niveau als vorig jaar.

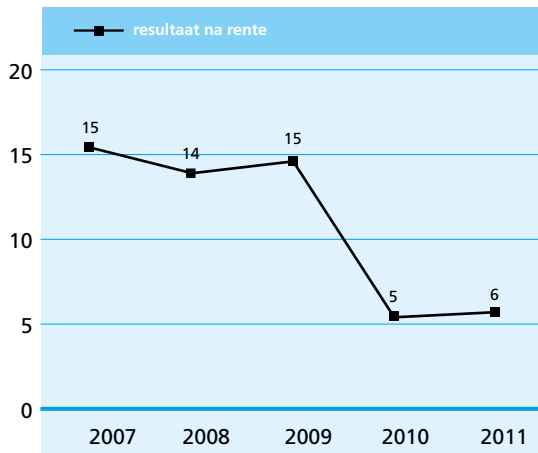
Figuur 29 Resultaat na rente vóór en na herverzekering van Rechtsbijstand in procenten van de verdiende premie

4.8 Reis

Het aantal doorlopende reisverzekeringen is in 2011 gedaald, maar het aantal kortlopende reisverzekeringen is gestegen. Het lijkt erop dat Nederlanders het afgelopen jaar de kortlopende verzekering prefereerden boven een doorlopende reisverzekering. Ook het aantal afgesloten annuleringsverzekeringen is in 2011 gestegen. Na alle negatieve berichtgeving over burgeroorlogen, onrust en natuurrampen, kiezen consumenten voor extra financiële zekerheid. Het premievolume van reisverzekeringen neemt hierdoor in 2011 per saldo toe. Het aantal schademeldingen is in 2011 met 5% gedaald ten opzichte van 2010. Hierdoor is het resultaat een fractie hoger dan vorig jaar.

Figuur 30 Resultaat na rente vóór herverzekering van Reis in procenten van de verdiende premie

5 Zorgverzekeringen

- Resultaat ziektekostenverzekeraars stabiel positief
- Premievolume inkomensverzekeraars stagneert, resultaat blijft dalen

5.1 Algemeen

De sector Zorg bestaat uit de branches Ziektekosten en Inkomen. Wetswijzigingen in 2006 hadden voor beide branches grote gevolgen. Bij Ziektekosten waren de gevolgen het grootst met de introductie van de basisverzekering. De omzet van deze branche nam fors toe, terwijl het resultaat afnam en aanvankelijk zelfs negatief werd. Bij Inkomen (verzekeringen tegen inkomensderiving als gevolg van arbeidsongeschiktheid veroorzaakt door ziekte of ongeval) betekende de overgang van WAO naar WIA het aflopen van oude producten en de introductie van nieuwe producten. Vanwege vrijval van schadevoorzieningen leidde dit niet direct tot wijzigingen in het resultaat, maar inmiddels ebt dit effect weg en we zien juist dat er veel aan de schadevoorziening wordt toegevoegd als gevolg van een toename van het aantal claims en daaraan gekoppelde hogere invalideringen en lagere revalideringen. De oplopende schadelast zorgt ervoor dat het resultaat sinds 2008 blijft dalen.

5.2 Ziektekosten

Sinds de introductie van het nieuwe zorgstelsel in 2006 concurreren ziektekostenverzekeraars sterk op de premie. Tezamen met het gebrek aan ervaring over de werking en effecten van het vereveningsstelsel en een onderschatting van het consumptiepatroon van de verzekerden, leidde

Tabel 3 Premievolume en premieontwikkeling zorgbranches

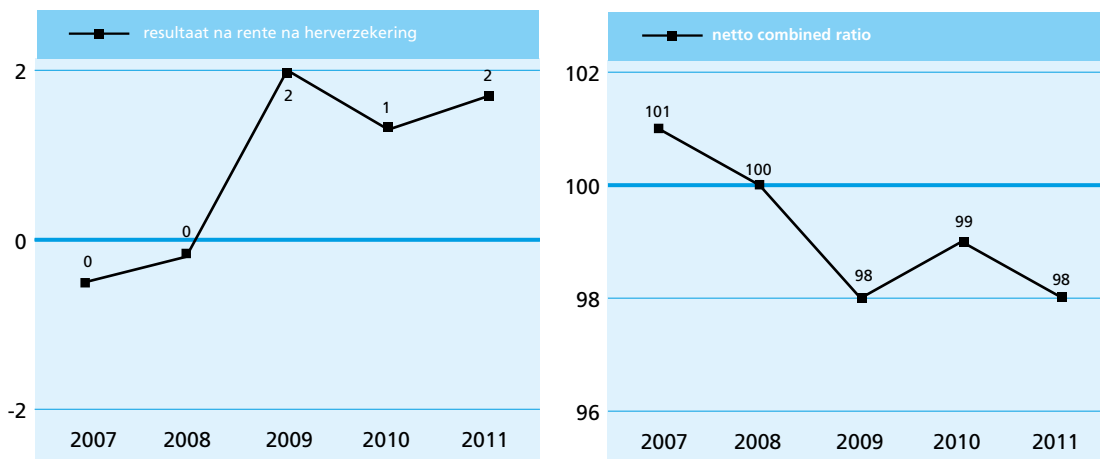
Branche	2010	2011	Mutatie
	mrd. euro	mrd. euro	%
Ziektekosten ¹	39,4	41,8	6
Inkomen	3,8	3,8	1
Totaal	43,2	45,6	6

¹ Het premievolume van Ziektekosten is inclusief de bijdrage uit de centrale kassen (bron: DNB)

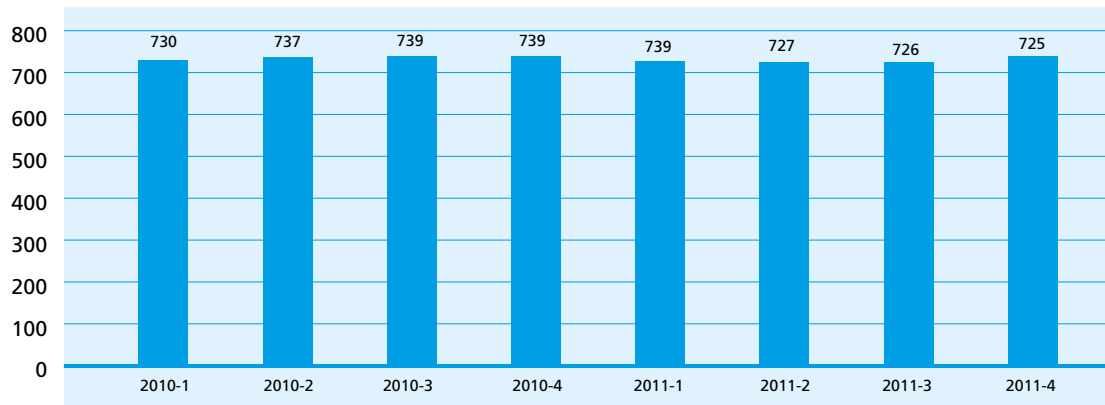
dit aanvankelijk tot een negatief resultaat. Stijgende premies konden deze ontwikkeling keren en in 2009 kwam het resultaat voor het eerst boven de nul uit.

In 2010 en 2011 zet de stijging van het premievolume door, vooral door aanpassing van de nominale premie voor basisverzekeringen. In 2011 nam de nominale premie met ongeveer 100 euro toe, een stijging van rond de 10%. Waar in voorgaande jaren ongeveer 4% van de verzekerden overstapte naar een andere zorgverzekering, stapte in 2011 5,5% van de verzekerden over. Van deze strijd hebben verzekeraars met een lage premie voor de basispolis het meest geprofiteerd, waardoor het totale premievolume minder hard stijgt dan de nominale verzekeringspremie. Hierdoor bleef het resultaat nagenoeg gelijk aan dat van 2010. In zowel 2010 als 2011 ligt het resultaat lager dan dat van 2009.

Figuur 31 Resultaat na rente na herverzekering in procenten van de verdiende premie en de netto combined ratio van Ziektekosten (basisverzekering en aanvullende verzekeringen, bron: DNB)

Figuur 32 Gemiddelde verzekeringspremie van inkomensverzekeringen in portefeuille per kwartaal, in euro's

In 2011 is het aantal verzekerden dat naast een basisverzekering ook een aanvullende zorgverzekering heeft afgesloten gelijk gebleven (89%).

5.3 Inkomen

Het premie-inkomen in de markt voor inkomensverzekeringen blijft gelijk ten opzichte van 2010. In de CVS statistiek Portefeuillebeweging Zorg is te zien dat dit ook geldt voor de gemiddelde premie per polis. Dit komt onder andere vanwege door de conjuncturele ontwikkelingen, waardoor de verdien capaciteit bij zzp'ers is afgenomen en de vraag naar verzekeringsproducten daalt.

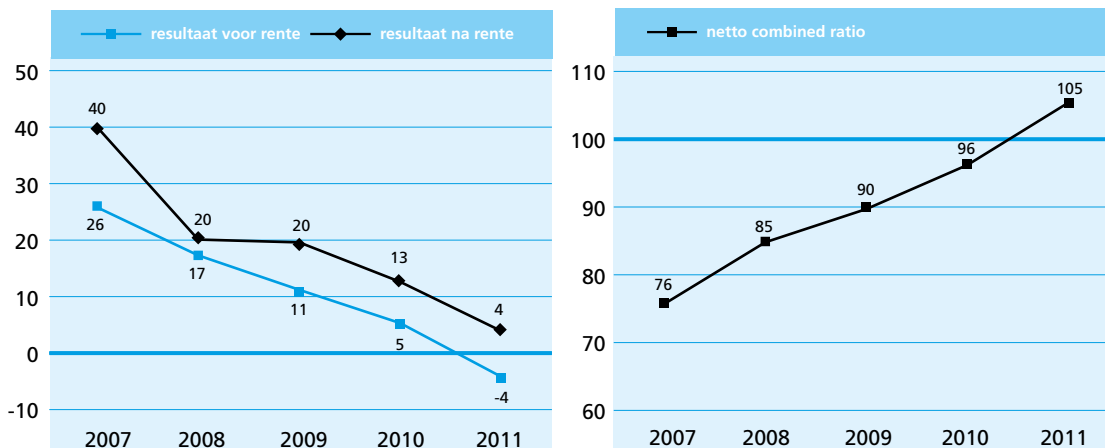
Sinds 2006 is de markt voor inkomensverzekeringen hervormd en moeten nieuwe voorzieningen worden opgebouwd voor de destijds ingevoerde producten. De vrijval van de oude voorzieningen hield aanvankelijk het resultaat op peil, waardoor de producten tegen een scherpe prijs konden worden aangeboden. Inmiddels is dit effect verdwenen en blijft de branche zitten met een stijgende schadelast en een min of meer

stabiel premievolume. De instroom in de WIA stijgt, waardoor de betaalde schade in een rap tempo toeneemt. Daarnaast leidt ook de dalende rente tot de noodzaak om hogere schadevoorzieningen aan te houden.

Het gevolg van deze ontwikkelingen is een dalend resultaat. In 2011 is het resultaat voor rente zelfs negatief. Alleen vanwege de beleggingsopbrengsten en de gedaalde bedrijfskosten komt het totale netto resultaat net boven de nul uit.

Bij arbeidsongeschiktheidsverzekeringen (AOV), de grootste productgroep binnen Inkomen, laat de verdiende premie in 2011 een daling zien (4%) ten opzichte van het jaar ervoor en komt hierdoor uit op 1,7 miljard euro. Een lagere verdien capaciteit van zzp'ers en de prijsconcurrentie spelen hierbij een rol. Zelfstandige ondernemers sluiten hun AOV over voor een goedkopere verzekering wanneer hun contract is verlopen. De geleden schade en de mutatie schadevoorziening nemen in 2011 toe ten opzichte van het voor-

Figuur 33 Resultaat vóór herverzekering in procenten van de verdiende premie en de netto combined ratio van Inkomen

gaande jaar, waardoor het resultaat negatief uitkomt.

De verdiende premie bij ziekteverzuimverzekeringen laat een marginale stijging zien en komt uit op 1,2 miljard. Door een vrijval in de voorziening stijgt het resultaat voor rente van -3% in 2010 naar 2% van de verdiende premie in 2011.

Bij WIA-verzekeringen is sprake van een stijging van de verdiende premie (6%) ten opzichte van vorig jaar. Het premievolume komt hierdoor uit

op bijna 0,7 miljard euro. Na een sterke groei van het premievolume in 2010 (20%), vooral veroorzaakt door de productgroep WGA eigenrisicodragerverzekeringen, lijkt er in 2011 een rem op de groei te komen. Dit beeld zien we ook terug in de CVS statistiek Portefeuillebeweging Zorg die aangeeft dat er vanaf het derde kwartaal 2011 een minder sterke groei van het aantal WIA-verzekeringen is. Bij deze productgroep stijgt zowel de betaalde schade als de toevoeging aan de mutatie schadevoorziening in 2011 fors, waardoor het resultaat daalt.

Verklaring begrippen

Annualised Premium Equivalent (APE)

Het volume van de nieuwe levenproductie en het premie-inkomen uitgedrukt in zogenaamde premie-equivalenten op jaarbasis. APE bestaat uit periodieke premies op jaarbasis plus 10% van de nieuwe koopsompremies.

Bedrijfskosten

Het totaal van kosten en provisie. De bedrijfskosten bestaan uit de componenten acquisitiekosten, wijziging overlopende acquisitiekosten, beheers- en personeelskosten, winstdeling en provisie herverzekering.

Beleggingsverzekering

Een levensverzekering waarbij de premies of koopsom wordt belegd in aandelen of beleggingsfondsen. Het op te bouwen kapitaal wordt te zijner tijd omgezet in (jaarlijkse) uitkeringen.

Bruto combined ratio

Geleden schade en bedrijfskosten in verhouding tot de bruto verdiende premie, inclusief herverzekering.

Bruto verdiende premie

Het totaal van de geboekte (ontvangen) premies inclusief het herverzekerde deel (de premies betaald aan de herverzekeraar), minus de premievoorziening ultimo (de premie die door de verzekeringnemer vooruit is betaald en waarvoor nog een verzekeringsprestatie geleverd gaat worden), plus de premievoorziening primo (vooruitbetaalde premie van het voorgaande jaar).

Directe binnenlandse tekening

De totale tekening (= omzet) van schade- en zorgverzekeraars bestaat uit directe en indirecte tekening (herverzekering aangenomen van andere verzekeraars). De directe tekening bestaat uit binnenlandse en buitenlandse tekening. De buitenlandse en indirecte tekening vormen samen ongeveer 5% van het totaal.

Eigen behoud

Het gedeelte van een schade dat voor rekening van de verzekeraar en niet van de herverzekeraar komt.

Eigen vermogen

Het eigen kapitaal van een onderneming, waaronder het aandelenkapitaal en de reserves.

Herverzekeringskosten (of herverzekeringsmarge)

Kosten die bestaan uit de premie betaald aan de herverzekeraar, de herverzekerde schade, de provisie ontvangen van de herverzekeraar, en gemiste rente. De herverzekeringsmarge wordt uitgedrukt als percentage van de verdiende premie. Dit afgetrokken van het resultaat na rente levert het resultaat na herverzekering op.

Herwaarderingsreserve

De niet-gerealiseerde winsten en verliezen op de aandelenportefeuille.

Koopsom

Een bedrag dat een verzekerde ineens bij een verzekeraar stort om in de toekomst bijvoorbeeld een lijfrente-uitkering te ontvangen.

Leven collectief

Bedrijfsonderdeel bij verzekeraars dat zich bezighoudt met verzekeringen waarbij één partij de verzekeringnemer is voor andere partijen. Bijvoorbeeld de collectieve pensioenverzekering voor werknemers, waarbij de werkgever als verzekeringnemer optreedt.

Leven individueel

Bedrijfsonderdeel bij verzekeraars dat zich bezighoudt met levensverzekeringen die worden afgesloten door individuele personen.

Netto combined ratio

Geleden schade en bedrijfskosten in verhouding tot de netto verdiende premie, exclusief herverzekering. De netto combined ratio is een indicator voor het verzekeringstechnische resultaat.

Periodieke premie

Het bedrag dat periodiek wordt gestort bij een verzekeraar om in de toekomst een uitkering bij overlijden (kapitaalverzekering) of om een (periodieke) uitkering te ontvangen bij leven.

(Technisch) resultaat voor herverzekering (ook: resultaat na rente)

De verdiende premies minus de geleden schade en bedrijfskosten, plus de renteopbrengsten van de voorzieningen.

(Technisch) resultaat na herverzekering

Het resultaat na rente (resultaat voor herverzekering) minus de herverzekeringsmarge (herverzekeringskosten).

Tweede pijler

Het werknemerspensioen of de pensioentoezeggingen die zijn vastgelegd in pensioenregelingen die zijn overeengekomen tussen werkgever en werknemers. Het werknemerspensioen kan naar keuze van de desbetreffende sociale partners zowel door verzekeraars als door pensioenfondsen worden uitgevoerd.

Opbouw resultaat voor schadeverzekeringen:

Geboekte premie

- Mutatie premievoorziening
- = Verdiende premie

Betaalde schade

- + Mutatie schadevoorziening
- = Geleden schade

Verdiende premie

- Geleden schade
- Bedrijfskosten
- = Technisch resultaat voor rente

Technisch resultaat voor rente

- + Rente technische voorzieningen
- = Technisch resultaat na rente

Technisch resultaat na rente

- Kosten herverzekering
- = Technisch resultaat na herverzekering

Opbouw resultaat voor levensverzekeringen:

- + Verdiende premies eigen rekening
- + Opbrengsten uit beleggingen
- + Overige technische baten/lasten eigen rekening
- Uitkeringen eigen rekening
- Wijziging overige technische voorzieningen eigen rekening
- Winstdeling en kortingen
- Bedrijfskosten
- Beleggingslasten
- Aan niet-technische rekening toegekende opbrengst uit beleggingen
- = Resultaat technische rekening levensverzekering

Colofon

© Uitgave van het Verbond van Verzekeraars,
Centrum voor Verzekeringsstatistiek

Aan deze uitgave kunnen geen rechten
worden ontleend.

Bordewijklaan 2, 2591 XR Den Haag
Postbus 93450, 2509 AL Den Haag
Telefoon: 070 – 3338500
E-mail: info@verzekeraars.nl
Internet: www.verzekeraars.nl

Vormgeving: Elan Strategie & Creatie, Delft
Druk: DeltaHage, Den Haag

(2012.06.0,4.DH)

